

DIAGNOZA SYTUACJI

SPOŁECZNEJ
GOSPODARCZEJ
KLIMATYCZNO-
ŚRODOWISKOWEJ

GMINY RADZANÓW

2026

Opracowane przez:

www.CentrumFunduszyUE.pl

Spis treści

Wstęp.....	5
Wymiar Społeczny.....	6
Demografia	6
Edukacja	20
Pomoc społeczna	26
Ochrona zdrowia.....	32
Kultura	34
Sport i rekreacja.....	37
Bezpieczeństwo publiczne.....	39
Aktywność społeczna.....	41
Wymiar gospodarczy	43
Przedsiębiorczość.....	43
Rynek pracy.....	49
Sytuacja finansowa	53
Wymiar przestrzenny	59
Położenie administracyjne	59
Uwarunkowania przestrzenne	61
Gospodarka mieszkaniowa.....	62
Infrastruktura techniczna.....	66
Transport i komunikacja	73
Wymiar klimatyczno-środowiskowy	80
Klimat	80
Formy ochrony przyrody	80

Diagnoza Gminy Radzanów

Zasoby wodne	82
Obszary zagrożenia powodziowego	84
Zagrożenie suszą	85
Gospodarka odpadami.....	86
Analiza SWOT.....	87
Spis tabel	90
Spis wykresów	94
Spis map	94

Wstęp

Diagnoza Gminy Radzanów została opracowana na podstawie przepisów ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2025 poz. 198 z późn. zm.) oraz zgodnie z aktualnymi wytycznymi dotyczącymi przygotowania dokumentów strategicznych na poziomie lokalnym. Celem opracowania jest przedstawienie aktualnej sytuacji społecznej, gospodarczej, przestrzennej i klimatyczno-środowiskowej Gminy Radzanów, a także identyfikacja jej potencjałów rozwojowych, problemów oraz kluczowych wyzwań.

Dokument stanowi podstawę do opracowania Strategii Rozwoju Gminy Radzanów na lata 2026–2035 oraz planowania działań służących poprawie jakości życia mieszkańców, wzmocnieniu konkurencyjności lokalnej gospodarki i ochronie zasobów środowiska. Analiza obejmuje najważniejsze obszary funkcjonowania jednostki samorządu terytorialnego, w tym demografię, rynek pracy, infrastrukturę, przedsiębiorczość, edukację, kulturę, ochronę zdrowia, pomoc społeczną oraz gospodarkę przestrzenną.

W opracowaniu wykorzystano dane pochodzące z Banku Danych Lokalnych GUS, dostępnych raportów i dokumentów strategicznych, a także informacji uzyskanych z Urzędu Gminy Radzanów. Dane porównano z wynikami powiatu białobrzeskiego, województwa mazowieckiego oraz całej Polski. Diagnoza ma charakter opisowo-analityczny – przedstawia zarówno aktualny stan rozwoju, jak i kierunki zmian zachodzących w latach 2020–2024, stanowiąc punkt wyjścia do długofalowych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Radzanów.

Wymiar Społeczny

Demografia

Stan ludności

Liczba populacji jest jednym z podstawowych wskaźników opisujących potencjał społeczny i gospodarczy jednostki samorządu terytorialnego. Analiza zmian liczby ludności pozwala określić kierunek rozwoju demograficznego oraz wskazać zjawiska wpływające na strukturę wieku, płci i aktywności zawodowej.

W latach 2020–2024 Gmina Radzanów odnotowała spadek ogólnej liczby mieszkańców z 3 811 do 3 789 osób, czyli o około 0,6%. Jest to podobny trend do pozostałych gmin wiejskich województwa mazowieckiego. Raporty o stanie Gminy w odróżnieniu od danych Głównego Urzędu Statystycznego wskazują na wzrost liczby mieszkańców o 14 osób w stosunku do 2023 roku. W dalszej części Diagnozy zostaną przedstawione wartości pozyskane z Banku Danych Lokalnych.

Na tle regionu, gdzie przeważnie notuje się przewagę kobiet, Gmina Radzanów wyróżnia się nieznacznie wyższym udziałem mężczyzn. Na końcu analizowanego okresu mężczyźni stanowili 1 944 osoby (51,0%), natomiast kobiety 1 854 osoby (49,0%). Współczynnik feminizacji, określający liczbę kobiet przypadających na 100 mężczyzn, kształtował się w 2024 roku na poziomie 95.

Tabela zawiera dane dotyczące ludności według płci oraz współczynnik feminizacji w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.

Tabela 1 Stan ludności według płci w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem	3 811	3 784	3 780	3 798	3 798
mężczyźni	1 932	1 924	1 922	1 943	1 944
kobiety	1 879	1 860	1 858	1 855	1 854
współczynnik feminizacji	97	97	97	95	95

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 27.10.2025 r.)

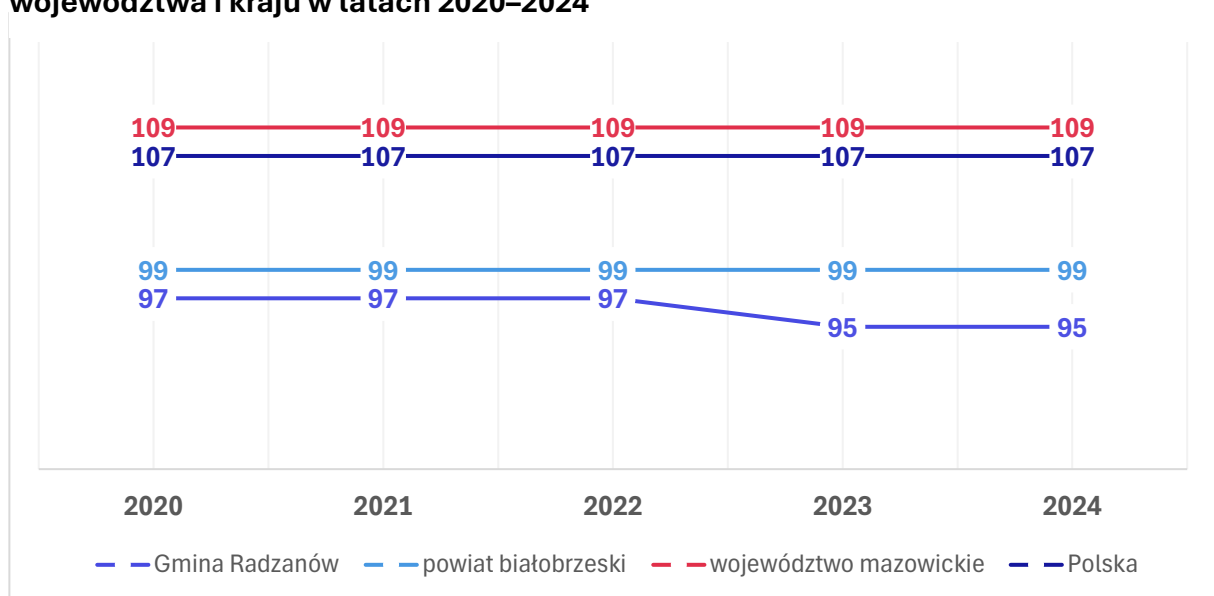
Diagnoza Gminy Radzanów

W analizowanym okresie liczba mężczyzn w Gminie Radzanów utrzymywała się na zbliżonym poziomie, z nieznaczną tendencją wzrostową w ostatnich dwóch latach. Liczba kobiet natomiast stopniowo malała, co przyczyniło się do obniżenia współczynnika feminizacji z 97 do 95.

Utrzymująca się względna stabilność ogólnej liczby mieszkańców przy jednoczesnym spadku udziału kobiet wskazuje na to, że Gmina Radzanów nie doświadcza jeszcze silnych procesów depopulacyjnych, choć w dłuższej perspektywie prognozowany ujemny przyrost naturalny i odpływ młodych osób mogą stanowić wyzwanie dla rozwoju społeczno-gospodarczego.

Na wykresie opisano zmiany współczynnika feminizacji w Gminie Radzanów na przestrzeni ostatnich 5 lat w porównaniu do powiatu, województwa i kraju.

Wykres 1 Współczynnik feminizacji w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 27.10.2025 r.)

Podczas gdy wartości współczynnika feminizacji pozostały stałe dla porównywanych jednostek, w Gminie Radzanów od 2023 roku obserwuje się pogłębianie różnicy między liczbą kobiet i mężczyzn. Wskaźnik ten jest również niższy od średnich krajowej i wojewódzkiej obszarów wiejskich, które na końcu analizowanego okresu wynosiły 101 według raportu GUS „Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2024 r.”.

Zjawisko to stanowi szerszy problem i wynika z ograniczonych możliwości zatrudnienia w gminach wiejskich, gdzie dominują branże rolnicze i usługowe, bardziej odpowiadające oczekiwaniom oraz preferencjom zawodowym mężczyzn. Dodatkowo mniejsza dostępność usług społecznych i edukacyjnych sprzyja migracji kobiet do ośrodków miejskich, oferujących lepsze warunki życia. W efekcie utrzymujący się niższy współczynnik feminizacji może prowadzić do stopniowego starzenia się ludności i spadku liczby urodzeń, co w konsekwencji zaburza równowagę społeczną, a także osłabia sytuację demograficzną.

Następna tabela porównuje stan ludności w Gminie Radzanów do powiatu białobrzесьkiego, województwa mazowieckiego i kraju w latach 2020–2024.

Tabela 2 Stan ludności w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Radzanów	3 811	3 784	3 780	3 798	3 798
powiat białobrzесьki	32 926	32 712	32 614	32 520	32 350
województwo mazowieckie	5 517 616	5 512 794	5 510 612	5 510 527	5 508 322
Polska	38 088 564	37 907 704	37 766 327	37 636 508	37 489 087

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 27.10.2025 r.)

W ciągu ostatnich lat populacja powiatu białobrzесьkiego zmniejszyła się o 1,7%, województwa mazowieckiego 0,2%, a Polski o 1,6%. Choć tempo depopulacji w Gminie Radzanów jest wolniejsze niż w regionie i kraju, utrzymujące się tendencje potwierdzają stopniowy spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym.

Zgodnie z raportem „Prognoza ludności dla gmin na lata 2023–2060.”, do 2060 roku liczba mieszkańców Gminy obniży się do około 3 079 osób, czyli o ponad 19,0% mniej w porównaniu z 2024 rokiem. Tak znacząca zmiana demograficzna wymaga podejmowania działań ukierunkowanych na utrzymanie aktywności zawodowej mieszkańców i dostosowania lokalnej polityki, zwłaszcza w zakresie infrastruktury publicznej oraz potrzeb starzejącego się społeczeństwa.

Gęstość zaludnienia

Gęstość zaludnienia jest wskaźnikiem określającym liczbę osób przypadających na 1 km². Analiza umożliwia ocenę stopnia koncentracji ludności i zagospodarowania terenu Gminy.

W tabeli porównano zmianę gęstości zaludnienia Gminy Radzanów w odniesieniu do powiatu białobrzeskiego, województwa mazowieckiego oraz całego kraju.

Tabela 3 Gęstość zaludnienia w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Radzanów	46,2	45,9	45,8	46,0	46,0
powiat białobrzeski	51,5	51,2	51,0	50,9	50,6
województwo mazowieckie	155,2	155,0	155,0	155,0	154,9
Polska	121,8	121,2	120,8	119,9	119,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 27.10.2025 r.)

W latach 2020–2024 gęstość zaludnienia wahała się między 45,8 a 46,2 osób na km². Minimalny spadek nastąpił po 2020 roku. W tym czasie wskaźnik dla powiatu białobrzeskiego zmniejszył się o 1,7%, dla województwa mazowieckiego 0,2%, a dla kraju o 2,0%. Dane wskazują, że Gmina cechuje się niską gęstością zaludnienia w porównaniu z jednostkami wyższego szczebla, co potwierdza jej typowo rolniczy charakter.

Na tle innych gmin wiejskich powiatu białobrzeskiego Radzanów należy do jednostek o niższej gęstości zaludnienia. Duży udział użytków rolnych przekłada się na rozproszony układ zabudowy i niewielką koncentrację ludności w przestrzeni.

Ekonomiczne grupy wieku

Ekonomiczne grupy wieku są podstawowym podziałem populacji według jej potencjału do aktywności zawodowej, służącym do oceny sytuacji demograficznej oraz rynku pracy. Określa proporcje między osobami w wieku produkcyjnym, a tymi, które wymagają wsparcia społecznego i edukacyjnego. Wyróżnia się trzy zasadnicze grupy ludności w wieku:

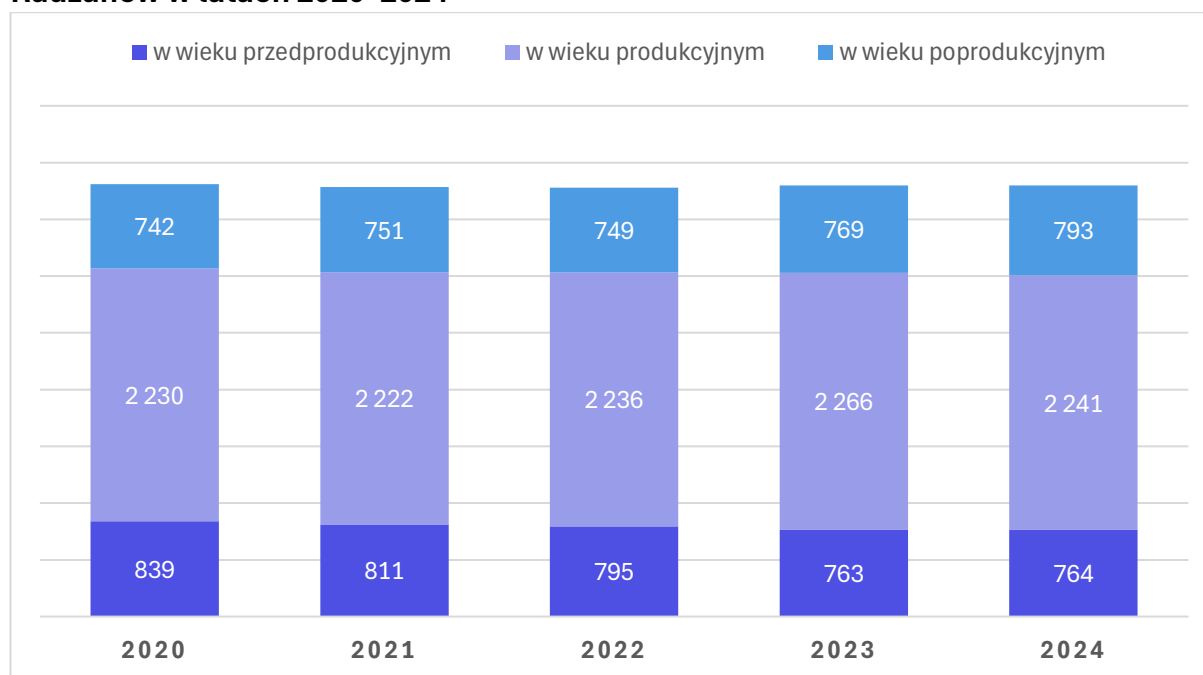
- przedprodukcyjnym – osoby od 0 do 17 lat,

Diagnoza Gminy Radzanów

- produkcyjnym – mężczyźni w wieku 18–64 lata i kobiety w wieku 18–59 lat,
- poprodukcyjnym – mężczyźni powyżej 65 lat i kobiety powyżej 60 lat.

Na wykresie przedstawiono podział ekonomicznych grup wieku w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.

Wykres 2 Liczba ludności w podziale na ekonomiczne grupy wieku w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 27.10.2025 r.)

Według danych na wykresie, w strukturze demograficznej Gminy Radzanów dominuje ludność w wieku produkcyjnym. W latach 2020–2024 liczebność tej grupy wahała się między 2 222 a 2 266. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym stopniowo malał, natomiast liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym wzrosła z 742 do 793, co świadczy o postępującym procesie starzenia się populacji.

Kolejne tabele przedstawiają zmianę wskaźnika ekonomicznych grup wiekowych w Gminie Radzanów w porównaniu do powiatu białobrzeskiego, województwa mazowieckiego oraz Polski na przestrzeni lat 2020–2024.

Tabela 4 Stan ludności w wieku przedprodukcyjnym w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
	ogółem				
Gmina Radzanów	839	811	795	763	764
powiat białobrzeski	6 893	6 805	6 701	6 591	6 485
województwo mazowieckie	1 062 545	1 069 398	1 069 759	1 063 195	1 050 363
Polska	6 997 537	6 992 641	6 950 826	6 864 881	6 744 961
	mężczyźni				
Gmina Radzanów	429	417	409	409	410
powiat białobrzeski	3 555	3 497	3 462	3 431	3 411
województwo mazowieckie	545 327	548 718	548 905	545 675	539 165
Polska	3 591 500	3 589 149	3 567 206	3 522 874	3 461 818
	kobiety				
Gmina Radzanów	410	394	386	354	354
powiat białobrzeski	3 338	3 308	3 239	3 160	3 074
województwo mazowieckie	517 218	520 680	520 854	517 520	511 198
Polska	3 406 037	3 403 492	3 383 620	3 342 007	3 283 143

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 27.10.2025 r.)

W latach 2020–2024 liczba osób w wieku przedprodukcyjnym w Gminie Radzanów zmniejszyła się z 839 do 764, powodując spadek o około 8,9%. W analizowanym okresie udział chłopców w tej grupie wynosił około 54,0%, natomiast dziewcząt około 46,0%, co odzwierciedla niewielką, lecz stałą przewagę liczby mężczyzn. W powiecie białobrzeskim oraz w województwie mazowieckim udział chłopców w grupie przedprodukcyjnej kształtował się na poziomie ok. 51,0%, a w Polsce około 50,5%. W Gminie Radzanów proporcje płci w tej grupie są wyraźnie bardziej zróżnicowane na korzyść chłopców.

Tabela 5 Stan ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa oraz kraju w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
	ogółem				
Gmina Radzanów	2 230	2 222	2 236	2 266	2 241
powiat białobrzeski	19 423	19 220	19 120	19 011	18 822
województwo mazowieckie	3 267 880	3 250 867	3 235 722	3 227 198	3 225 210
Polska	22 631 307	22 385 400	22 169 304	21 985 460	21 834 117
	mężczyźni				
Gmina Radzanów	1 238	1 234	1 235	1 246	1 236
powiat białobrzeski	10 713	10 588	10 484	10 386	10 238
województwo mazowieckie	1 705 581	1 693 175	1 681 514	1 674 234	1 670 816
Polska	12 011 194	11 864 466	11 730 441	11 616 837	11 521 267
	kobiety				
Gmina Radzanów	992	988	1 001	1 020	1 005
powiat białobrzeski	8 710	8 632	8 636	8 625	8 584
województwo mazowieckie	1 562 299	1 557 692	1 554 208	1 552 964	1 554 394
Polska	10 620 113	10 520 934	10 438 863	10 368 623	10 312 850

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 27.10.2025 r.)

W analizowanym okresie liczba osób w wieku produkcyjnym w Gminie Radzanów utrzymywała się na poziomie od 2 230 do 2 241 osób, co oznacza końcowy wzrost o zaledwie 0,5%. W strukturze płci dominowali mężczyźni, stanowiąc średnio 55,0% tej grupy, podczas gdy kobiety obejmowały 45,0% populacji w wieku produkcyjnym. Dla porównania, w powiecie białobrzeskim udział mężczyzn wynosił około 54,0%, w województwie mazowieckim 52,0%, a w kraju 53,0%, co wskazuje, że w Gminie Radzanów przewaga mężczyzn jest ponownie bardziej wyraźna.

Utrzymujący się wzrost liczby mężczyzn w wieku produkcyjnym może wynikać z profilu lokalnego rynku pracy, opartego głównie na sektorze rolniczym i usługach fizycznych. W dłuższej perspektywie może to skutkować ograniczoną aktywnością zawodową kobiet i zmniejszeniem różnorodności zatrudnienia w Gminie.

Tabela 6 Stan ludności w wieku poprodukcyjnym w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa oraz kraju w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
	ogółem				
Gmina Radzanów	742	751	749	769	793
powiat białobrzeski	6 610	6 687	6 793	6 918	7 043
województwo mazowieckie	1 187 191	1 192 529	1 205 131	1 220 134	1 232 749
Polska	8 459 720	8 529 663	8 646 197	8 786 167	8 910 009
	mężczyźni				
Gmina Radzanów	265	273	278	288	298
powiat białobrzeski	2 306	2 385	2 482	2 550	2 641
województwo mazowieckie	391 451	397 523	407 822	418 565	427 696
Polska	2 814 468	2 869 302	2 951 674	3 042 688	3 123 942
	kobiety				
Gmina Radzanów	477	478	471	481	495
powiat białobrzeski	4 304	4 302	4 311	4 368	4 402
województwo mazowieckie	795 740	795 006	797 309	801 569	805 053
Polska	5 645 252	5 660 361	5 694 523	5 743 479	5 786 067

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 27.10.2025 r.)

W latach 2020–2024 liczba osób w wieku poprodukcyjnym w Gminie Radzanów wzrosła z 742 do 793, co oznacza przyrost o około 6,9%. W strukturze płci dominowały kobiety, które stanowiły średnio 62,0% tej grupy, natomiast mężczyźni – 38,0%. Dysproporcja

płciowa w tej grupie jest więc wyraźniejsza niż wśród młodszych mieszkańców, co pozostaje zgodne z ogólnymi tendencjami demograficznymi i wynika ze statystycznie niższego wieku życia mężczyzn. Dla porównania, w powiecie białobrzeskim udział kobiet w tej grupie wynosił również około 62,0%, w województwie mazowieckim 65,0%, a w Polsce 64,0%. Proporcje w Gminie Radzanów są zatem zbliżone do tendencji regionalnych i krajowych.

Podsumowując wszystkie grupy wiekowe, w Gminie Radzanów obserwuje się spadek liczby osób młodych, stabilizację populacji w wieku produkcyjnym oraz systematyczny wzrost liczby mieszkańców starszych. Oznacza to stopniowe przesuwanie struktury demograficznej w kierunku społeczeństwa starzejącego się. W dłuższej perspektywie proces ten może prowadzić do zmniejszenia potencjału rozwojowego Gminy i konieczności ukierunkowania polityki lokalnej na wsparcie osób starszych przy jednoczesnym zatrzymywaniu młodszych mieszkańców.

Przyrost naturalny

Przyrost naturalny to różnica między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów w danym okresie na określonym obszarze. Wartość dodatnia oznacza, że liczba urodzeń przewyższa liczbę zgonów, co prowadzi do wzrostu populacji, natomiast ujemny przyrost naturalny wskazuje na przewagę zgonów i skutkuje spadkiem liczby mieszkańców. Wskaźnik ten jest jednym z kluczowych elementów oceny sytuacji demograficznej, ponieważ pozwala określić, czy populacja ma zdolność do samoodtwarzania się i utrzymania stabilnej liczebności.

Analiza przyrostu naturalnego ma istotne znaczenie w badaniach statystycznych oraz w planowaniu polityki społecznej, zdrowotnej i gospodarczej. Pozwala prognozować zapotrzebowanie na infrastrukturę edukacyjną, usługi zdrowotne, opiekę nad osobami starszymi oraz określać kierunki działań wspierających dzietność lub przeciwdziałających depopulacji. W dłuższej perspektywie utrzymujący się ujemny przyrost naturalny stanowi wyzwanie dla lokalnego rozwoju, finansów publicznych i rynku pracy.

W tabeli przedstawiono dane dotyczące przyrostu naturalnego w Gminie Radzanów na tle powiatu białobrzeskiego, województwa mazowieckiego oraz Polski.

Tabela 7 Przyrost naturalny w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
	urodzenia żywe				
Gmina Radzanów	49	33	39	33	37
powiat białobrzeski	369	310	301	286	274
województwo mazowieckie	56 719	53 938	50 249	44 903	42 213
Polska	355 309	331 511	305 132	272 451	251 782
	zgony				
Gmina Radzanów	36	42	37	26	39
powiat białobrzeski	422	423	368	357	367
województwo mazowieckie	67 514	73 477	62 621	57 859	57 515
Polska	477 355	519 517	448 448	409 036	408 504
	przyrost naturalny				
Gmina Radzanów	13	-9	2	7	-2
powiat białobrzeski	-53	-113	-67	-71	-93
województwo mazowieckie	-10 795	-19 539	-12 372	-12 956	-15 302
Polska	-122 046	-188 006	-143 316	-136 585	-156 722

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 27.10.2025 r.)

W Gminie Radzanów odnotowano duże wahania przyrostu naturalnego, przy ogólnej tendencji spadkowej liczby urodzeń. Liczba urodzeń żywych zmniejszyła się z 49 w 2020 roku do 37 w 2024 roku (spadek o około 24,5%), natomiast liczba zgonów utrzymywała się na niestabilnym poziomie, wahając się między 26 a 42 przypadkami rocznie. Najkorzystniejszy wynik demograficzny wystąpił w 2020 roku (+13 osób), natomiast ujemny przyrost naturalny odnotowano w latach 2021 i 2024, gdzie liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń.

Diagnoza Gminy Radzanów

Na tle otoczenia Gmina Radzanów wypadła korzystniej niż powiat białobrzeski, w którym przyrost naturalny był ujemny przez cały analizowany okres, osiągając w 2024 roku - 93 osoby. W porównaniu z danymi dla województwa mazowieckiego i kraju, Gmina Radzanów odznaczała się mniejszą skalą ubytku naturalnego i okresowo dodatnim bilansem demograficznym, co wskazuje na stosunkowo lepszą sytuację ludnościową niż średnia regionalna i krajowa.

Dane sugerują, że mimo występowania niekorzystnych tendencji demograficznych w skali makro, Gmina Radzanów zachowuje pewien potencjał stabilizujący – jednak wahania wskaźnika w krótkich odstępach czasu mogą świadczyć o dużej wrażliwości demograficznej, typowej dla niewielkich gmin wiejskich.

Kolejna tabela prezentuje wartości wskaźnika przyrostu naturalnego na 1 000 ludności w Gminie Radzanów, powiecie białobrzeskim, województwie mazowieckim oraz w Polsce.

Tabela 8 Przyrost naturalny na 1 000 ludności w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa oraz kraju w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
	urodzenia żywe na 1 000 ludności				
Gmina Radzanów	12,84	8,66	10,29	8,72	9,76
powiat białobrzeski	11,21	9,44	9,21	8,79	8,45
województwo mazowieckie	10,27	9,78	9,12	8,15	7,66
Polska	9,31	8,73	8,07	7,23	6,70
	zgony na 1 000 ludności				
Gmina Radzanów	9,43	11,03	9,77	6,87	10,28
powiat białobrzeski	12,82	12,88	11,27	10,98	11,32
województwo mazowieckie	12,23	13,33	11,36	10,50	10,44
Polska	12,50	13,68	11,86	10,85	10,88

	2020	2021	2022	2023	2024
	przyrost naturalny na 1 000 ludności				
Gmina Radzanów	3,41	-2,36	0,53	1,85	-0,53
powiat białobrzeski	-1,61	-3,44	-2,05	-2,18	-2,87
województwo mazowieckie	-1,96	-3,54	-2,24	-2,35	-2,78
Polska	-3,20	-4,95	-3,79	-3,62	-4,17

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 27.10.2025 r.)

W latach 2020–2024 wskaźnik urodzeń w Gminie Radzanów wahał się od 8,7 do 12,8‰, utrzymując się powyżej wartości notowanych w powiecie, województwie i kraju. Jednocześnie wskaźnik zgonów był zróżnicowany i w 2024 roku wyniósł 10,3‰. Najkorzystniejszy bilans naturalny odnotowano w 2020 roku (+3,4‰), natomiast wartości ujemne pojawiły się w 2021 i 2024 roku.

Na tle porównywanych jednostek Gmina Radzanów utrzymywała się powyżej średnich regionalnych i krajowych. Mimo okresowych spadków, wskaźniki te wskazują na relatywną stabilność demograficzną Gminy, choć utrzymanie dodatniego przyrostu naturalnego w przyszłości będzie wymagało działań wspierających rodzinność i poprawę warunków życia młodych mieszkańców.

Saldo migracji

Saldo migracji określa różnicę między liczbą osób napływających a opuszczających dany obszar w określonym czasie. Wskaźnik ten stanowi istotny element analizy demograficznej, ponieważ pozwala ocenić atrakcyjność osiedleńczą Gminy, a także wpływ migracji wewnętrznych i zewnętrznych na zmiany liczby ludności.

Tabela przedstawia dane dotyczące salda migracji wewnętrznych oraz zagranicznych w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.

Tabela 9 Saldo migracji wewnętrznych oraz zagranicznych w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
saldo migracji ogółem	-25	-7	1	-4	-3
saldo migracji wewnętrznych	-25	-7	0	-4	-3
saldo migracji zagranicznych	0	0	1	0	0
saldo migracji ogółem na 1 000 ludności	-6,55	-1,84	0,26	-1,06	-0,79
saldo migracji wewnętrznych na 1 000 ludności	-6,6	-1,8	0,0	-1,1	-0,8
saldo migracji zagranicznych na 1 000 ludności	0,00	0,00	0,26	0,00	0,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 28.10.2025 r.)

W analizowanym okresie Gmina Radzanów utrzymywała ujemne saldo migracji, z wyjątkiem roku 2022, kiedy odnotowano nieznaczny dodatni wynik. Największy odpływ ludności wystąpił w 2020 roku (-25 osób, czyli -6,6‰), natomiast w kolejnych latach skala migracji uległa ograniczeniu. Ruchy migracyjne miały charakter głównie wewnętrzny, a migracje zagraniczne były marginalne i nie miały istotnego wpływu na ogólny bilans.

Ujemne saldo migracji może świadczyć o ograniczonej atrakcyjności osiedleńczej Gminy oraz odpływie osób młodych do większych ośrodków miejskich. W dłuższej perspektywie podobne tendencje prowadzą do dalszego spadku liczby ludności i pogłębienia procesu starzenia się populacji.

W następnym tabeli przedstawiono stan zameldowań oraz wymeldowań w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.

Tabela 10 Zameldowania oraz wymeldowania w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
zameldowania ogółem	11	25	27	25	38
zameldowania z miast	8	7	15	13	20
zameldowania ze wsi	3	18	11	12	18

Diagnoza Gminy Radzanów

	2020	2021	2022	2023	2024
wymeldowania ogółem	36	32	26	29	41
wymeldowania do miast	12	15	13	12	19
wymeldowania na wieś	24	17	13	17	22

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 28.10.2025 r.)

W latach 2020–2024 w Gminie Radzanów liczba zameldowań wzrosła z 11 do 38, natomiast liczba wymeldowań również zwiększyła się – z 36 do 41. Mimo poprawy w zakresie napływu mieszkańców, bilans pozostaje ujemny, co oznacza, że więcej osób opuszcza Gminę, niż się do niej wprowadza. Najwięcej nowych mieszkańców pochodziło z miast, co może świadczyć o stopniowym zainteresowaniu osiedleniem się na terenach wiejskich wśród ludności miejskiej.

Przewaga wymeldowań nad zameldowaniami wskazuje jednak, że migracje wewnętrzne wciąż mają charakter odpływowy. Zjawisko to może wynikać z ograniczonych możliwości zatrudnienia i oferty mieszkaniowej w Gminie, prowadząc do stopniowego zmniejszania liczby mieszkańców oraz osłabienia lokalnego potencjału demograficznego.

W kontekście migracji tymczasowej należy podkreślić, że rzeczywista liczba osób przebywających na terenie Gminy w ciągu roku jest wyższa niż liczba mieszkańców wykazywana w statystykach meldunkowych. Szacuje się, że w okresach intensywnych prac rolniczych liczba osób czasowo przebywających na obszarze Gminy zwiększa się o około 1 000 pracowników sezonowych zatrudnianych w gospodarstwach rolnych. Zjawisko to jest związane z profilem gospodarczym Gminy, w którym istotną rolę odgrywa produkcja rolna wymagająca zwiększonego nakładu pracy w określonych porach roku.

Napływ pracowników sezonowych powoduje okresowe zwiększenie zapotrzebowania na infrastrukturę mieszkaniową, zakwaterowanie pracownicze oraz usługi towarzyszące, w tym handel, transport i usługi społeczne. W praktyce oznacza to, że faktyczne obciążenie infrastruktury technicznej i społecznej jest wyższe niż wynikałoby to wyłącznie z liczby mieszkańców stałych. Z tego względu w polityce przestrzennej Gminy istotne jest uwzględnienie zarówno potrzeb stałych mieszkańców, jak i osób czasowo przebywających na jej terenie.

Edukacja

Wychowanie przedszkolne

Wychowanie przedszkolne jest uregulowane przepisami ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2024 r. poz. 754 z późn. zm.). Obejmuje dzieci w wieku od 3 do 7 lat i ma na celu wspieranie ich indywidualnego rozwoju oraz przygotowanie do podjęcia nauki w szkole podstawowej.

Edukacja przedszkolna realizowana jest w różnych formach organizacyjnych – w oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych, przedszkolach publicznych i niepublicznych. Zajęcia prowadzone są zgodnie z podstawą programową wychowania przedszkolnego, a opieka nad dziećmi ma charakter zarówno edukacyjny, jak i wychowawczo-opiekuńczy.

Do zadań Gminy należy zapewnienie wszystkim dzieciom w wieku przedszkolnym możliwości korzystania z wychowania przedszkolnego, organizacja i finansowanie jego funkcjonowania, a także dbałość o odpowiednie warunki lokalowe i kadrowe w placówkach. Samorząd odpowiada również za tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi edukacyjnemu i społecznemu najmłodszych mieszkańców.

Na terenie Gminy Radzanów nie funkcjonują samodzielne przedszkola – wychowanie przedszkolne realizowane jest w oddziałach przedszkolnych działających przy szkołach podstawowych. Taki model organizacyjny umożliwia efektywne wykorzystanie zasobów lokalowych, integrację środowiska szkolnego i przedszkolnego oraz zapewnienie dzieciom płynnego przejścia na dalszy etap edukacji.

W tabeli przedstawiono dane dotyczące wychowania przedszkolnego w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.

Tabela 11 Wychowanie przedszkolne w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
dzieci w wieku przedszkolnym	163	183	193	194	181
dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym	111	135	140	150	154

Diagnoza Gminy Radzanów

odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym	68,1	73,8	72,5	77,3	85,1
oddziały wychowania przedszkolnego	6	7	7	7	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 29.10.2025 r.)

W latach 2020–2024 w Gminie Radzanów liczba dzieci w wieku przedszkolnym wzrosła z 163 do 181, czyli o około 11,0%, przy jednoczesnym znacznym zwiększeniu liczby dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym – z 111 do 154. Odsetek dzieci uczestniczących w edukacji przedszkolnej wzrósł z 68,1% do 85,1%, co oznacza poprawę dostępności i skuteczniejsze objęcie opieką przedszkolną najmłodszych mieszkańców Gminy.

Liczba oddziałów wychowania przedszkolnego utrzymywała się od 2021 roku na poziomie siedmiu, co wskazuje na racjonalne dostosowanie bazy oświatowej do rosnących potrzeb. Wzrost wskaźnika uczestnictwa w wychowaniu przedszkolnym świadczy o pozytywnych zmianach w polityce edukacyjnej Gminy oraz o rosnącej świadomości rodziców w zakresie znaczenia wczesnej edukacji.

Szkoły podstawowe

Szkoła podstawowa stanowi obowiązkowy etap kształcenia ogólnego i funkcjonuje w oparciu o przepisy ustawy Prawo oświatowe. Obowiązkiem szkolnym objęte są dzieci od 7. roku życia do ukończenia 8-letniej szkoły podstawowej, która kończy się egzaminem ósmoklasisty. Celem nauczania na tym etapie jest przekazanie uczniom podstawowej wiedzy o świecie.

Rekrutacja do szkół podstawowych prowadzona jest na zasadach określonych przez samorząd gminny. Dzieci przyjmowane są z urzędu do szkoły w obwodzie, w którym mieszkają, natomiast do szkół spoza obwodu – na wniosek rodziców, w miarę posiadania wolnych miejsc.

Na terenie Gminy Radzanów funkcjonują trzy szkoły podstawowe:

- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Dionizego Feliksa Czachowskiego w Bukównie,
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Janusza Korczaka w Czarnocinie,
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Henryka Sienkiewicza w Rogolinie.

Szkoły realizują zadania dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze. Oprócz nauczania ogólnego pełnią również funkcję społeczną – integrują społeczność lokalną i wspierają rozwój dzieci w środowisku ich zamieszkania. Prowadzą przy tym aktywną działalność edukacyjną i wychowawczą poprzez udział w różnorodnych projektach i inicjatywach. Placówki realizowały m.in. Narodowy Program Rozwoju Czytelnictwa, dzięki czemu doposażono biblioteki szkolne.

W tabeli przedstawiono stan szkół podstawowych funkcjonujących na terenie Gminy Radzanów w latach 2020–2024 z uwzględnieniem liczby uczniów i absolwentów.

Tabela 12 Stan szkół podstawowych w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
szkoły podstawowe ogółem	3	3	3	3	3
oddziały w szkołach	26	26	25	24	24
uczniowie	348	336	308	286	308
absolwenci	48	49	69	61	21

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 29.10.2025 r.)

Na przestrzeni analizowanego okresu liczba trzech szkół podstawowych w Gminie Radzanów pozostała niezmienna. Liczba oddziałów zmniejszyła się z 26 do 24, co może wynikać ze stopniowego spadku liczby uczniów w poszczególnych rocznikach, których liczba wahała się od 286 do 348. Największy spadek odnotowano w 2023 roku, po czym w 2024 roku nastąpił ponowny wzrost.

Liczba absolwentów ulegała znacznym zmianom – od 48 w 2020 roku do zaledwie 21 w 2024 roku, co odzwierciedla malejącą liczbę dzieci kończących szkołę podstawową. Dane te wskazują na wahania liczby uczniów typowe dla niewielkich gmin wiejskich oraz na długofalowy wpływ niżu demograficznego, który może w przyszłości wymagać dostosowania organizacji sieci szkolnej i liczby oddziałów do realnych potrzeb edukacyjnych.

Wsparcie z zakresu pomocy materialnej o charakterze socjalnym dla uczniów zamieszkałych na terenie Gminy Radzanów obejmuje przede wszystkim stypendia oraz zasiłki szkolne. Środki na realizację pomocy finansowej pochodzą z budżetu Gminy

i dotacji celowych z budżetu państwa. Na podstawie decyzji przyznających na rok szkolny 2023/2024 wypłacono stypendia dla 97 uczniów, natomiast na rok szkolny 2024/2025 – dla 81 uczniów. W analizowanym okresie nie wypłacano zasiłków szkolnych.

Współczynnik skolaryzacji brutto

Współczynnik skolaryzacji brutto jest wskaźnikiem pozwalającym ocenić poziom upowszechnienia kształcenia oraz stopień realizacji obowiązku szkolnego w danej jednostce terytorialnej. Analiza wartości współczynnika skolaryzacji stanowi ważne narzędzie w planowaniu polityki oświatowej, umożliwiając ocenę dostępności i efektywności lokalnego systemu edukacji.

W tabeli zawarte są dane dotyczące współczynnika skolaryzacji w szkołach podstawowych w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu białobrzeskiego, województwa mazowieckiego i kraju w latach 2020–2024.

Tabela 13 Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Radzanów	95,08	94,65	90,06	84,90	91,39
powiat białobrzeski	92,13	92,50	90,04	88,20	94,04
województwo mazowieckie	99,20	98,13	99,83	97,00	102,91
Polska	95,95	95,71	95,96	93,20	100,08

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 29.10.2025 r.)

Wartości współczynnika skolaryzacji brutto w Gminie Radzanów w latach 2020–2024 utrzymywały się na poziomie 90–95%, z najniższym wynikiem w 2023 roku (84,9%) i poprawą w roku 2024 (91,39%). Oznacza to, że liczba uczniów była mniejsza od populacji dzieci w wieku szkolnym, co może wskazywać na migracje edukacyjne lub naukę poza terenem Gminy. Na tle powiatu białobrzeskiego wyniki Radzanowa były zbliżone, jednak wyraźnie niższe od wartości notowanych w województwie mazowieckim i w kraju, gdzie w 2024 roku wskaźnik przekroczył 100%. Mimo niewielkiej poprawy w ostatnim roku, Gmina wciąż wymaga podjęcia działań ukierunkowanych na zwiększenie atrakcyjności lokalnej oferty edukacyjnej.

Egzamin ósmoklasisty

Egzamin ósmoklasisty wprowadzono w roku szkolnym 2018/2019 jako obowiązkowy element systemu oceniania zewnętrznego, który zastąpił wcześniejszy sprawdzian po szkole podstawowej. Egzamin ma na celu ocenę stopnia opanowania wiadomości i umiejętności określonych w podstawie programowej z trzech przedmiotów: języka polskiego, matematyki oraz języka obcego nowożytnego. Wyniki egzaminu służą jako kryterium rekrutacji do szkół ponadpodstawowych. Organizatorem i nadzorcą egzaminu jest Centralna Komisja Egzaminacyjna oraz właściwe okręgowe komisje egzaminacyjne.

W kolejnej tabeli przedstawiono wyniki egzaminu ósmoklasisty, jakie w latach 2020–2024 osiągnęli uczniowie szkół podstawowych z Gminy Radzanów w porównaniu do powiatu białobrzeskiego, województwa mazowieckiego oraz całej Polski.

Tabela 14 Wyniki egzaminów ósmoklasisty uczniów szkół podstawowych w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
	język polski				
Gmina Radzanów	59,66	59,57	52,97	57,85	55,30
powiat białobrzeski	57,93	60,12	56,00	62,83	57,02
województwo mazowieckie	62,12	63,69	63,83	68,98	65,67
Polska	55,40	60,00	60,00	66,00	61,00
	matematyka				
Gmina Radzanów	42,34	45,47	51,88	42,67	36,95
powiat białobrzeski	43,20	43,44	50,71	49,40	43,86
województwo mazowieckie	50,63	52,36	62,11	58,61	57,41
Polska	47,30	47,00	57,00	53,00	52,00
	język angielski				
Gmina Radzanów	41,28	52,51	47,07	49,97	47,24

	2020	2021	2022	2023	2024
powiat białobrzegi	44,52	55,79	52,88	55,07	54,45
województwo mazowieckie	59,36	70,87	71,61	70,95	71,98
Polska	50,20	61,55	63,05	61,79	61,22

Źródło: opracowanie własne na podstawie CIE (dostęp: 30.10.2025 r.)

Wyniki z języka polskiego w Gminie Radzanów w latach 2020–2024 utrzymywały się na poziomie od 52,97% do 59,66%, z najwyższym wynikiem w 2020 roku. Średnie rezultaty uczniów Gminy były niższe niż w powiecie białobrzegim i wyraźnie niższe od wyników wojewódzkich oraz krajowych.

Z kolei wyniki z matematyki charakteryzowały się dużą zmiennością – od 51,88% w 2022 roku (najlepszy wynik) do 36,95% w 2024 roku, co stanowi wyraźny spadek. Uczniowie Gminy Radzanów uzyskiwali wyniki niższe od średnich powiatowych o 5–10 punktów procentowych i znacząco niższe od wojewódzkich oraz krajowych.

W przypadku języka angielskiego średnie wyniki mieściły się w przedziale 41,28–52,51%, z najlepszym rezultatem osiągniętym w 2021 roku. Wartości te pozostają poniżej średnich powiatowych i znacznie poniżej wojewódzkich, gdzie wyniki przekraczały 70,00%.

Sytuacja wskazuje na konieczność dalszego wsparcia dydaktycznego i wyrównywania szans edukacyjnych uczniów w Gminie Radzanów.

Wydatki na oświatę i wychowanie

Analiza nakładów Gminy Radzanów na edukację pozwala ocenić, w jakim stopniu samorząd wspiera funkcjonowanie placówek oświatowych, ich wyposażenie oraz organizację zajęć dydaktycznych i wychowawczych. Dane z ostatnich lat wskazują na wzrost wydatków w tym obszarze, zarówno w ujęciu kwotowym, jak i procentowym.

W tabeli zestawiono wydatki ogólne Gminy Radzanów z wydatkami na oświatę i wychowanie oraz ich udział procentowy w budżecie na przestrzeni ostatnich lat.

Tabela 15 Wydatki ogółem oraz wydatki na oświatę i wychowanie w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
wydatki ogółem	20 853 173,56	22 562 706,59	33 337 259,08	36 590 289,44	35 509 784,82
oświata i wychowanie	7 788 490,70	8 545 649,82	9 051 804,49	10 556 843,57	14 754 199,44
udział procentowy	37,35%	37,88%	27,15%	28,85%	41,55%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 30.10.2025 r.)

W analizowanym okresie wydatki Gminy Radzanów wzrosły z 20,85 mln zł w 2020 roku do 35,51 mln zł w 2024 roku, natomiast wydatki na oświatę i wychowanie zwiększyły się niemal dwukrotnie – z 7,79 mln zł do 14,75 mln zł. Udział tej kategorii w budżecie wahał się między 27,15% a 41,55%, osiągając najwyższy poziom w 2024 roku. Wzrost udziału wydatków oświatowych wskazuje na priorytetowe traktowanie edukacji w polityce finansowej Gminy oraz rosnące koszty utrzymania placówek i realizacji zadań oświatowych.

Pomoc społeczna

Wczesna opieka nad dziećmi

Wczesna opieka nad dziećmi jest elementem systemu wsparcia rodzin oraz polityki prorodzinnej. Obejmuje dzieci w wieku od 20. tygodnia życia do ukończenia 3. roku życia. Zadanie to należy do kompetencji gmin, które mogą je realizować poprzez prowadzenie żłobków, klubów dziecięcych lub zatrudnianie dziennych opiekunów.

Następna tabela porównuje liczbę dzieci do 3 lat w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.

Tabela 16 Liczba dzieci do 3 roku życia w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
dzieci w wieku do 3 lat	142	131	120	109	107

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 30.10.2025 r.)

W Gminie Radzanów w latach 2020–2024 liczba dzieci w wieku do 3 lat zmniejszyła się z 142 do 107, czyli o około 25,0%. Na terenie Gminy nie funkcjonuje żłobek ani klub

dzieciocy, a żadne dziecko nie jest objęte wczesną opieką instytucjonalną. Ograniczony dostęp do opieki nad najmłodszymi dziećmi może utrudniać kobietom powrót na rynek pracy i stanowi wyzwanie dla lokalnej polityki społecznej.

Świadczenia rodzinne

Świadczenia rodzinne stanowią jedną z podstawowych form wsparcia finansowego udzielanego przez samorząd rodzinom wychowującym dzieci. Ich celem jest częściowe pokrycie kosztów utrzymania dziecka oraz złagodzenie skutków trudnej sytuacji materialnej lub życiowej rodziny. Pomoc ta obejmuje m.in. zasiłek rodzinny i dodatki do zasiłku, a także inne formy wsparcia, takie jak świadczenia pielęgnacyjne, zasiłek pielęgnacyjny, świadczenie rodzicielskie czy jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka.

Kolejna tabela obrazuje skalę i dynamikę korzystania ze świadczeń rodzinnych w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.

Tabela 17 Rodziny i dzieci korzystające z zasiłku w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
rodziny otrzymujące zasiłki na dzieci	244	206	173	157	100
dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek	524	455	405	357	236
udział dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek w ogólnej liczbie dzieci	56,9%	50,4%	46,2%	41,7%	28,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 30.10.2025 r.)

W Gminie Radzanów obserwuje się systematyczny spadek liczby rodzin i dzieci objętych zasiłkiem rodzinnym – w latach 2020–2024 liczba rodzin korzystających z tego świadczenia zmniejszyła się o 59,0%, a liczba dzieci o ponad połowę. Udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice pobierają zasiłek rodzinny, spadł z 56,9% do 28,0%, co może wskazywać na zmniejszenie liczby rodzin spełniających kryterium dochodowe lub poprawę ogólnej sytuacji ekonomicznej gospodarstw domowych. Dane te odzwierciedlają jednocześnie ogólnokrajowy trend spadku liczby świadczeniobiorców, wynikający z rosnących dochodów rodzin i zmian w systemie wsparcia socjalnego (m.in. 500+ i 800+).

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

Na terenach wiejskich instytucje pomocy społecznej działają poprzez różnorodne formy wsparcia, świadczeń i usług oraz współpracując z innymi podmiotami lokalnymi. W Gminie Radzanów Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS) przy ul. Płockiej 32 koordynuje działania pomocowe, programy socjalne i wsparcie środowiskowe.

GOPS realizuje zadania z zakresu wspierania osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej poprzez udzielanie świadczeń pieniężnych oraz świadczeń niepieniężnych, takich jak poradnictwo specjalistyczne, praca socjalna czy usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania. Pomoc kierowana jest do mieszkańców dotkniętych ubóstwem, bezrobociem, niepełnosprawnością, długotrwałą lub ciężką chorobą, przemocą domową lub innymi kryzysami życiowymi. Prowadzi także działania środowiskowe – m.in. asystenturę rodziny, współpracę z zespołem interdyscyplinarnym i organizacjami pozarządowymi. Uczestniczy w programach takich jak „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” czy „Pomoc żywnościowa”. Ważnym aspektem działalności GOPS jest aktywizacja społeczna i zawodowa mieszkańców, a także wspieranie ich w procesie usamodzielnienia i integracji ze środowiskiem lokalnym.

Programy i projekty społeczne

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Radzanowie prowadzi programy i projekty społeczne we współpracy z instytucjami publicznymi i organizacjami pozarządowymi.

W 2024 roku GOPS uczestniczył w realizacji rządowych programów takich jak:

- „Asystent osobisty osoby z niepełnosprawnością” – zapewniający osobom z niepełnosprawnościami wsparcie w codziennym funkcjonowaniu i integracji społecznej,
- „Opieka wytchnieniowa” – skierowany do opiekunów osób niepełnosprawnych, umożliwiający im czasowy odpoczynek od obowiązków opiekuńczych,
- „Korpus Wsparcia Seniorów” – program wspierający osoby starsze w utrzymaniu samodzielności życiowej poprzez dostęp do usług opiekuńczych i technologii wspomagających bezpieczeństwo (np. opaski życia).

Świadczenia pieniężne i niepieniężne

System pomocy społecznej może przyjmować formę świadczeń pieniężnych lub świadczeń niepieniężnych. Pierwsze z nich mają na celu zabezpieczenie podstawowych potrzeb życiowych osób i rodzin poprzez bezpośrednie wsparcie finansowe – należą do nich zasiłki stałe, okresowe i celowe.

Pomoc udzielona przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Radzanowie w latach 2020–2024 obejmowała zarówno świadczenia długoterminowe, jak i te o charakterze doraźnym.

Dokładne dane o przyznanych zasiłkach zostały przedstawione w następującej tabeli.

Tabela 18 Liczba osób z przyznaniem zasiłkiem i łączna kwota świadczeń w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
	liczba osób z przyznaniem zasiłkiem				
zasiłki stałe	15	16	19	17	21
zasiłki okresowe	16	17	13	14	19
zasiłki celowe	9	7	6	2	9
	łączna kwota zasiłków				
zasiłki stałe	88 809,20	100 529,00	118 879,31	122 005,26	209 943,40
zasiłki okresowe	21 155,57	18 629,00	20 282,00	23 392,82	25 072,01
zasiłki celowe	3 151,60	3 344,00	740,00	1 602,80	4 539,81

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów o Stanie Gminy Radzanów (dostęp: 28.10.2025 r.)

W latach 2020–2024 największą grupę beneficjentów pomocy społecznej w Gminie Radzanów stanowiły osoby korzystające z zasiłków stałych – ich liczba wzrosła o około 40% – z 15 w 2020 roku do 21 w 2024 roku. Równocześnie znacząco zwiększyła się łączna kwota wypłaconych zasiłków stałych z 88 809,20 zł do 209 943,40 zł. Liczba osób pobierających zasiłki okresowe w tym czasie kształtowała się w przedziale od 13 do 19, przy czym w 2024 roku odnotowano najwyższy poziom. Wartość świadczeń rosta

stopniowo – z 21 155,57 zł w 2020 roku do 25 072,01 zł w 2024 roku, co oznacza wzrost o niemal 20%.

Zasiłki celowe o najbardziej zmiennym charakterze – zarówno pod względem liczby beneficjentów, jak i wysokości finansowania – również osiągnęły najwyższą łączną kwotę 4 539,81 zł na koniec analizowanego okresu. Liczba beneficjentów pokrywa się ze stanem z 2020 roku, a niewielka różnica finansowania może wynikać z czynników tj. rosnąca inflacja. Jednocześnie w poprzedzających latach zarówno liczba beneficjentów, jak i łączna wartość środków, były wyraźnie niższe. Utrzymująca się zmienność zasiłków celowych potwierdza reagowanie na bieżące potrzeby mieszkańców, podczas gdy skala wsparcia okresowego pozostaje relatywnie stała.

Świadczenia niepieniężne polegają natomiast na udzielaniu pomocy w formie usług lub wsparcia rzeczowego, takich jak praca socjalna, poradnictwo specjalistyczne, usługi opiekuńcze czy zapewnienie posiłku osobom potrzebującym.

Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej

Pomoc środowiskowa stanowi istotny element systemu wsparcia społecznego w gminach wiejskich, ukierunkowany na osoby i rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej. Dane dotyczące liczby beneficjentów oraz gospodarstw domowych korzystających z tej formy pomocy pozwalają ocenić skalę problemów społecznych i efektywność działań podejmowanych przez samorząd. Wskaźniki te odzwierciedlają zarówno dynamikę zmian w strukturze społecznej Gminy Radzanów, jak i skuteczność lokalnej polityki socjalnej w zakresie ograniczania ubóstwa i wykluczenia.

Tabela przedstawia liczbę beneficjentów pomocy społecznej w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.

Tabela 19 Beneficjenci i zasięg środowiskowej pomocy społecznej w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
gospodarstwa domowe	93	67	51	47	65
osoby	359	220	139	114	181

zasięg	9,4%	5,8%	3,7%	3,0%	4,8%
--------	------	------	------	------	------

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 30.10.2025 r.)

W latach 2020–2024 w Gminie Radzanów odnotowano wyraźny spadek skali korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej. Zmniejszyła się liczba gospodarstw domowych objętych wsparciem z 93 w 2020 roku do 47 w 2023 roku, natomiast w 2024 roku wzrosła do 65. Analogiczna tendencja wystąpiła w przypadku liczby osób objętych pomocą – z 359 w 2020 roku do 114 w 2023 roku, przy ponownym wzroście do 181 osób w 2024 roku. Zmiany zaszły również w zasięgu pomocy społecznej, który w analizowanym okresie obniżył się z 9,4% mieszkańców w 2020 roku do 3,0% w 2023 roku, a następnie wzrósł do 4,8% w 2024 roku. Takie uwarunkowania wskazują na konieczność dalszego monitorowania sytuacji społecznej w Gminie.

Wydatki na pomoc społeczną

Wydatki na pomoc społeczną są miernikiem poziomu zaangażowania samorządu w realizację zadań publicznych związanych ze wsparciem mieszkańców. Odzwierciedlają skalę potrzeb w zakresie pomocy materialnej, usług opiekuńczych oraz funkcjonowania instytucji świadczących wsparcie socjalne.

W tabeli zestawiono wydatki ogólne Gminy Radzanów z wydatkami na pomoc społeczną oraz ich udział procentowy w budżecie na przestrzeni ostatnich 5 lat.

Tabela 20 Wydatki na pomoc społeczną w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
wydatki ogółem	20 853 173,56	22 562 706,59	33 337 259,08	36 590 289,44	35 509 784,82
pomoc społeczna	578 062,40	655 979,56	4 436 078,26	882 780,92	1 531 349,37
udział procentowy	2,77%	2,91%	13,31%	2,41%	4,31%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 30.10.2025 r.)

Duże wahania wydatków w latach 2020–2024 najpewniej wynikają ze zmieniającej się liczby osób korzystających z pomocy oraz różnic w finansowaniu programów zewnętrznych. Największy wzrost nastąpił w 2022 roku, co mogło być związane z realizacją programów nadzwyczajnych i wsparciem po pandemii, stanowiąc aż 13,31%

wszystkich wydatków Gminy. Do 2024 roku nakłady ustabilizowały się na poziomie 1,53 mln zł.

Znaczącą część budżetu przeznaczano na ośrodki pomocy społecznej i świadczenia finansowe. Rosnące nakłady na domy pomocy społecznej i ośrodki mogą wskazywać na postępujące starzenie się społeczeństwa i potrzebę rozwijania opieki długoterminowej.

Ochrona zdrowia

Infrastruktura ochrony zdrowia

Na obszarach wiejskich opieka zdrowotna ma zwykle charakter podstawowy i koncentruje się na świadczeniach ambulatoryjnych oraz działaniach profilaktycznych. Na terenie Gminy Radzanów funkcjonuje Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Radzanowie, który stanowi główny podmiot udzielający świadczeń medycznych mieszkańcom. Na koniec 2024 roku do lekarza i pielęgniarki podstawowej opieki zdrowotnej zadeklarowanych było 2 209 pacjentów.

W tabeli przedstawiono liczbę porad lekarskich i teleporad udzielonych w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.

Tabela 21 Porady lekarskie udzielane w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
porady lekarskie	7 840	8 264	8 306	8 506	8 709
teleporady	4 308	4 960	832	315	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 31.10.2025 r.)

Liczba udzielonych porad lekarskich systematycznie rosła – z 7 840 w 2020 roku do 8 709 w 2024 roku. Jednocześnie liczba teleporad gwałtownie spadła do zaledwie 5 w 2024 roku (25 według Raportu o Stanie Gminy), co odzwierciedla powrót do tradycyjnych wizyt po okresie pandemii COVID-19.

Zakład realizował także programy profilaktyczne w 2024 roku, m.in. „Profilaktyka 40 PLUS”, z którego skorzystało 336 pacjentów, oraz program profilaktyki chorób układu krążenia, obejmujący edukację zdrowotną i badania. Inicjatywy te miały na celu zwiększenie świadomości zdrowotnej mieszkańców i wczesne wykrywanie chorób cywilizacyjnych.

Stan opieki zdrowotnej w Gminie Radzanów można ocenić jako stabilny i dobrze dostosowany do potrzeb mieszkańców, z prawidłowo funkcjonującą podstawową opieką medyczną oraz rozwijającymi się działaniami profilaktycznymi, mimo ograniczonej infrastruktury specjalistycznej.

Apteki i punkty apteczne

Dostęp do aptek i punktów aptecznych stanowi istotny element infrastruktury zdrowotnej. Punkty apteczne odgrywają szczególną rolę na obszarach wiejskich, gdzie odległość od większych ośrodków miejskich może ograniczać dostęp do usług farmaceutycznych.

Na terenie Gminy Radzanów funkcjonuje jeden punkt apteczny w Radzanowie, który zapewnia mieszkańcom podstawową dostępność do leków oraz środków medycznych. Całodobowe apteki i punkty apteczne znajdują się w pobliskich gminach powiatu białobrzeskiego m.in. w Białobrzegu, Wrzeszczach i Starej Błotnicy. Ograniczona liczba placówek wskazuje jednak na potrzebę wzmocnienia lokalnej oferty farmaceutycznej.

Wydatki na ochronę zdrowia

Nakłady na ochronę zdrowia odzwierciedlają zaangażowanie samorządu w zapewnienie mieszkańcom podstawowej opieki medycznej oraz wsparcie działań profilaktycznych. Wydatki te obejmują m.in. finansowanie świadczeń zdrowotnych, programów profilaktycznych oraz utrzymanie lokalnej infrastruktury medycznej.

W tabeli zestawiono wydatki ogólne Gminy Radzanów z wydatkami na ochronę zdrowia oraz ich udział procentowy w budżecie na przestrzeni ostatnich 5 lat.

Tabela 22 Wydatki na ochronę zdrowia w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
wydatki ogółem	20 853 173,56	22 562 706,59	33 337 259,08	36 590 289,44	35 509 784,82
ochrona zdrowia	41 328,08	43 933,44	40 831,78	76 500,19	82 504,63
udział procentowy	0,20%	0,19%	0,12%	0,21%	0,23%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 30.10.2025 r.)

W analizowanym okresie wartość wydatków na ochronę zdrowia wzrosła z 41,3 tys. zł w 2020 roku do 82,5 tys. zł w 2024 roku, co oznacza niemal dwukrotny wzrost nominalny.

Udział tej kategorii w budżecie Gminy utrzymywał się jednak na niskim poziomie, wzrastając z 0,20% do 0,23%. Pomimo niewielkiego udziału procentowego, wzrost nakładów wskazuje na poprawę dostępności i jakości usług zdrowotnych, a także na stopniowe zwiększanie udziału środków własnych w finansowaniu lokalnej opieki zdrowotnej.

Kultura

Biblioteka

Gminna Biblioteka Publiczna w Radzanowie jest jedyną zarejestrowaną instytucją kultury w Gminie Radzanów i pełni kluczową rolę w upowszechnianiu czytelnictwa oraz edukacji kulturalnej. Placówka zlokalizowana jest w budynku Urzędu Gminy. Mimo ograniczonego zaplecza instytucjonalnego, skutecznie realizuje swoje zadania.

W bibliotece odbywają się m.in. konkursy czytelnicze i plastyczne dla dzieci i młodzieży, spotkania z autorami książek oraz akcje w ramach ogólnopolskiej kampanii „Cała Polska czyta dzieciom”. Biblioteka angażuje się również w projekty okolicznościowe, takie jak Narodowe Czytanie, święta literackie, edukacyjne i warsztaty biblioteczne dla uczniów szkół z terenu Gminy.

Placówka dysponuje szerokopasmowym dostępem do Internetu oraz czterema stanowiskami komputerowymi, z których użytkownicy mogą korzystać bezpłatnie. Wdrożony został również elektroniczny system katalogowania księgozbioru, umożliwiający przeglądanie zasobów on-line za pośrednictwem strony internetowej biblioteki. Dodatkowo zapewnia użytkownikom dostęp do platformy e-booków Legimi oraz Cyfrowej Wypożyczalni Academica połączonych ze zbiorami Biblioteki Narodowej.

Tabela przedstawia dane dotyczące zasobów bibliotecznych Gminy Radzanów w latach 2020–2024.

Tabela 23 Zasoby biblioteczne Gminnych Biblioteki Publicznej w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
księgozbiór	11 671	11 516	11 505	11 943	12 165

czytelnicy w ciągu roku	450	457	458	451	458
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	4 444	4 858	4 878	4 645	4 910

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 03.11.2025 r.)

Zasoby biblioteczne w latach 2020–2024 systematycznie wzrastały – liczba woluminów zwiększyła się z 11 671 do 12 165, co stanowi wzrost o około 4%. Tylko w 2024 roku poszerzono ofertę czytelniczną o 422 pozycje książkowe dzięki dofinansowaniu z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Liczba zarejestrowanych czytelników w analizowanym okresie utrzymywała się na stabilnym poziomie, oscylując wokół 450 osób rocznie, co świadczy o stałym zainteresowaniu ofertą biblioteki. Również liczba wypożyczeń księgozbioru wzrosła z 4 444 do 4 910, co potwierdza aktywność mieszkańców w korzystaniu z zasobów biblioteki.

Zabytki

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2022 r. poz. 840 ze zm.), jednostki samorządu terytorialnego są zobowiązane do prowadzenia działań służących ochronie dziedzictwa kulturowego, w tym ewidencji, opieki i promocji lokalnych zabytków. Do zadań Gminy należy w szczególności prowadzenie Gminnej Ewidencji Zabytków, uwzględniającej obiekty wpisane do rejestru, ujęte w wojewódzkiej ewidencji lub wyznaczone przez konserwatora zabytków. Ochrona zabytków ma na celu zachowanie ich wartości historycznej, artystycznej i naukowej dla przyszłych pokoleń, a także wykorzystanie ich potencjału kulturowego i turystycznego.

Gminna Ewidencja Zabytków przyjęta Zarządzeniem Wójta nr 89/2024 z dnia 3 grudnia 2024 roku obejmuje 31 zabytki nieruchomości, z których część wpisana jest również do rejestru wojewódzkiego. Wśród nich wyróżnić można: parki podworskie (2), zespoły dworsko-pałacowe (2), obiekty sakralne tj. kościoły i dzwonnica (3), cmentarze (2), kapliczki i krzyże przydrożne (8), drewniane domy mieszkalne (7), ruinę kaplicy grobowej oraz inne obiekty historyczne (6). Najwięcej zabytków zlokalizowanych jest w miejscowościach Radzanów, Bukówno i Branica.

Najważniejsze zabytki Gminy Radzanów to przede wszystkim obiekty sakralne:

Diagnoza Gminy Radzanów

- Kościół parafialny pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Bukównie (I poł. XVII w.) – drewniana świątynia o konstrukcji zrębowej, należąca do najstarszych tego typu na Mazowszu; zachowała historyczny układ przestrzenny i wyposażenie wnętrza, w tym ołtarze barokowe i klasycystyczne.
- Kościół parafialny pw. św. Marcina w Radzanowie (pocz. XIX w.) – murowana świątynia o cechach klasycystycznych, dominująca w krajobrazie wsi, z zabytkową drewnianą dzwonnica z I połowy XIX w.
- Cmentarz parafialny w Bukównie (I poł. XIX w.) – ogrodzony murem kamiennie-ceglany, z zachowaną kaplicą grobową rodziny Zakrzewskich z 1855 r. oraz licznymi nagrobkami z piaskowca.
- Ruiny kaplicy grobowej rodziny Młockich herbu Prawdzic w Smardzewie (XIX w.) – położone na leśnym wzgórzu, stanowią cenny element historycznego krajobrazu kulturowego.

W ostatnich latach zrealizowano prace konserwatorskie przy kościele w Bukównie, obejmujące renowację pokrycia dachowego i elementów konstrukcji drewnianej, natomiast planowane są dalsze działania konserwatorskie przy kościele w Radzanowie i kapliczce w Branicy.

W ewidencji znajdują się także liczne kapliczki i krzyże przydrożne z XIX i początku XX wieku oraz drewniane domy z przełomu XIX i XX wieku, które stanowią trwałe elementy tożsamości i religijności lokalnej społeczności.

Zachowane obiekty zabytkowe w Gminie Radzanów choć nieliczne, są świadectwem dziedzictwa kulturowego i przyczyniają się do kształtowania tożsamości mieszkańców, a tym samym do zachowania ciągłości kulturowej regionu. Potencjalnym zagrożeniem dla Gminy może być niedostateczny poziom finansowania prac konserwatorskich i działań promocyjnych, co wskazuje na potrzebę aktywnej i długofalowej polityki w tym obszarze na szczeblu gminnym.

Wydatki na kulturę

Nakłady na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego Gminy Radzanów obejmują finansowanie działalności biblioteki, organizację wydarzeń kulturalnych oraz utrzymanie

obiektów o znaczeniu historycznym. Analiza zmian w wydatkach pozwala ocenić, w jakim stopniu Gmina inwestuje w rozwój społeczno-kulturalny.

W tabeli przedstawiono wydatki Gminy Radzanów na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego oraz ich udział procentowy w budżecie na przestrzeni ostatnich 5 lat.

Tabela 24 Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
wydatki ogółem	20 853 173,56	22 562 706,59	33 337 259,08	36 590 289,44	35 509 784,82
kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	219 811,39	180 568,78	171 477,55	352 652,58	524 242,13
udział procentowy	1,05%	0,80%	0,51%	0,96%	1,48%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 30.10.2025 r.)

W latach 2020–2024 wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego wzrosły z 219,8 tys. zł do 524,2 tys. zł, co oznacza ponad dwukrotny wzrost. Udział tej kategorii w budżecie wahał się od 0,51% do 1,48%, osiągając najwyższą wartość w 2024 roku. Wzrost nakładów w ostatnich latach świadczy o rosnącym znaczeniu kultury w polityce lokalnej oraz o intensyfikacji działań związanych z organizacją wydarzeń kulturalnych i promocją dziedzictwa historycznego Gminy Radzanów.

Sport i rekreacja

Oferta sportowa i rekreacyjna

Sport w Gminie Radzanów koncentruje się przede wszystkim na działaniach skierowanych do dzieci i młodzieży szkolnej. Rozwijana jest infrastruktura sportowa oraz organizowane są zajęcia i wydarzenia o charakterze rekreacyjnym. Na terenie Gminy funkcjonują boiska sportowe, sale gimnastyczne przy szkołach podstawowych oraz siłownie plenerowe. Najważniejszym obiektem jest boisko sportowe w Radzanowie, wykorzystywane podczas zawodów i treningów przez Gminny Klub Sportowy „Młode Wilki” oraz Uczniowski Klub Sportowy w Rogolinie.

W 2024 roku Gmina zrealizowała inwestycję w postaci budowy szatni sportowej wraz z infrastrukturą techniczną na boisku w Radzanowie, co znacząco poprawiło komfort korzystania z obiektu przez zawodników. Planowana jest również budowa nowych placów zabaw i modernizacja istniejących obiektów rekreacyjnych.

Oferta sportowa Gminy obejmuje także organizację Gminnych Mistrzostw w Piłce Ręcznej, Gminnych Zawodów w Piłce Nożnej oraz różnorodnych turniejów szkolnych i międzyszkolnych, które kształtują postawy prozdrowotne i uczą współpracy w duchu sportowej rywalizacji.

Mimo licznych działań na rzecz młodszych mieszkańców, wciąż brakuje inicjatyw aktywizujących wszystkie grupy wiekowe, zwłaszcza osoby starsze. Rozszerzenie oferty sportowo-rekreacyjnej o zajęcia dla dorosłych i seniorów mogłoby przyczynić się do zwiększenia integracji społecznej.

Turystyka

Turystyka na obszarze Gminy Radzanów ma obecnie charakter lokalny i nie odgrywa znaczącej roli w strukturze gospodarczej Gminy. Teren o typowo rolniczym charakterze, wyróżnia się spokojnym krajobrazem wiejskim, jednak nie posiada rozwiniętej infrastruktury turystycznej ani bazy noclegowej. Działalność agroturystyczna nie jest tu szerzej prowadzona. Na obszarze Gminy brakuje oznakowanych szlaków pieszych i rowerowych, które mogłyby zachęcać do rekreacji i poznawania walorów przyrodniczo-kulturowych regionu.

Potencjał turystyczny Gminy Radzanów opiera się przede wszystkim na jej zasobach dziedzictwa kulturowego, w tym zabytkowych obiektach sakralnych, cmentarzach i elementach tradycyjnego krajobrazu wsi, które stanowią cenne świadectwo lokalnej historii. Mimo że obszar turystyki nie jest rozwinięty, Gmina posiada opracowanie monografii ziemi radzanowskiej „615 lat. Radzanów i okolice” zrealizowanej przez Stowarzyszenie Oświatowe Sycyna – takie działania tworzą potencjał do kształtowania przyszłej oferty turystyki wiejskiej oraz form edukacyjno-rekreacyjnych.

Bezpieczeństwo publiczne

Ochotnicza straż pożarna

Ochotnicza Straż Pożarna (OSP) pełni jedną z najważniejszych funkcji ratowniczych na terenach wiejskich. Jej podstawowym zadaniem jest udział w akcjach ratowniczo-gaśniczych, usuwanie skutków klęsk żywiołowych oraz ochrona życia, zdrowia i mienia mieszkańców. Jednocześnie jednostki OSP aktywnie uczestniczą w życiu lokalnej społeczności – organizują wydarzenia kulturalne, edukacyjne i sportowe, a także współpracują ze szkołami i organizacjami społecznymi.

Na terenie Gminy Radzanów działa osiem jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej: w Radzanowie, Czarnocinie, Bukównie, Grotkach, Ratoszynie, Młodyniach Górnych, Kadłubskiej Woli i Branicy. W 2024 roku jednostki te zrealizowały łącznie 41 wyjazdów do pożarów i miejscowych zagrożeń, z czego najwięcej – 15 – odnotowała OSP Radzanów, będąca jedyną jednostką włączoną do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego.

Kolejna tabela przedstawia liczbę interwencji przeprowadzonych przez jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej na terenie Gminy Radzanów.

Tabela 25 Interwencje OSP w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem	22	15	20	16	15
silne wiatry	10	3	15	8	8
opady śniegu	0	0	3	0	0
opady deszczu	5	1	0	0	0
w komunikacji	4	4	1	3	2
na obszarach wodnych	-	-	-	-	1
medyczne	2	7	0	5	4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 03.11.2025 r.)

W latach 2020–2024 jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej w Gminie Radzanów interweniowały od 15 do 22 razy rocznie. Najwięcej zdarzeń odnotowano w 2020 roku.

Diagnoza Gminy Radzanów

Najczęściej podejmowane działania dotyczyły usuwania skutków silnych wiatrów, których liczba była szczególnie wyższa w może wskazywać na stopniowe poszerzenie zakresu działań ratowniczych jednostki.

Zgodnie z Raportem o Stanie Gminy Radzanów za 2024 rok, jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej zostały w ostatnich latach systematycznie doposażone i modernizowane. Największą inwestycją było zakupienie nowego średniego samochodu ratowniczo-gaśniczego dla OSP Radzanów, znacząco poprawiając możliwości operacyjne. Dodatkowo, w ramach programu „Mazowieckie Strażnice OSP 2024”, przeprowadzono remonty i modernizacje budynków strażnic, poprawiając zaplecze techniczne oraz warunki przechowywania sprzętu i pojazdów. Dzięki tym działaniom Gmina Radzanów dysponuje obecnie nowoczesnym wyposażeniem, które zwiększa skuteczność w działaniach ratowniczych i prewencyjnych.

Policja i straż gminna

Na terenie Gminy Radzanów bezpieczeństwo publiczne zapewnia Posterunek Policji w Radzanowie, który mieści się w budynku Urzędu Gminy. Jednostka podlega Komendzie Powiatowej Policji w Białobrzegach oraz Komendzie Wojewódzkiej Policji w Radomiu, obejmując swoim zasięgiem trzy gminy: Radzanów, Starą Błotnicę oraz Wyśmierzyce. Posterunek nie pełni służby w trybie całodobowym, jednak funkcjonariusze realizują regularne patrole, kontrole drogowe oraz działania prewencyjne, zapewniając bezpieczeństwo mieszkańcom i reagując na zgłaszane incydenty. W przypadkach wymagających natychmiastowej interwencji mieszkańcy mogą korzystać z pomocy Komendy Powiatowej Policji w Białobrzegach, która zapewnia wsparcie operacyjne i dyżury całodobowe.

W ramach współpracy z samorządem lokalnym policja prowadzi również działania profilaktyczne, w tym spotkania z uczniami szkół podstawowych dotyczące zasad bezpieczeństwa w ruchu drogowym, przeciwdziałania uzależnieniom oraz cyberprzemocy.

Na terenie Gminy Radzanów nie funkcjonuje straż gminna, a zadania z zakresu porządku publicznego, kontroli przestrzegania przepisów porządkowych oraz interwencji lokalnych realizowane są przez służby policyjne we współpracy z Urzędem Gminy i jednostkami OSP.

Taki model organizacyjny pozwala efektywnie łączyć działania prewencyjne i ratownicze, zapewniając podstawowy poziom bezpieczeństwa w społecznościach wiejskich.

Aktywność społeczna

Frekwencja wyborcza

Udział mieszkańców Gminy w wyborach stanowi istotny wskaźnik aktywności obywatelskiej i zaangażowania społeczności lokalnej w życie publiczne. Wysoka frekwencja wyborcza świadczy o poczuciu współodpowiedzialności za funkcjonowanie samorządu, natomiast niska może wskazywać na brak zainteresowania sprawami publicznymi lub zaufania do instytucji władzy. Samorządy mogą prowadzić działania informacyjne i edukacyjne, zachęcające do udziału w głosowaniu, np. poprzez kampanie społeczne, spotkania lokalne czy inicjatywy obywatelskie. W ten sposób wzmacnia się świadomość obywatelską w gminach wiejskich.

Wybory samorządowe w Polsce odbywają się co 4 lata i pozwalają mieszkańcom wybierać wójtów, burmistrzów, prezydentów miast oraz radnych gmin, powiatów i sejmików wojewódzkich. Na poziomie gmin i powiatów wybierane władze odpowiadają bezpośrednio za lokalny rozwój, gospodarkę, edukację, bezpieczeństwo i ochronę środowiska, dlatego frekwencja wyborcza jest kluczowym elementem funkcjonowania samorządu terytorialnego.

W tabeli przedstawiono udział mieszkańców Gminy Radzanów w wyborach samorządowych na wójta/burmistrza/prezydenta w 2018 i 2024 roku.

Tabela 26 Udział mieszkańców Gminy Radzanów wyborach samorządowych na wójta/burmistrza/prezydenta miasta w roku 2018 oraz 2024

	2018	2024
uprawnieni do głosowania	3 049	3 020
oddane głosy ogółem	1 731	2 088
frekwencja wyborcza	56,77%	69,14%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 03.11.2025 r.)

W porównaniu z wyborami samorządowymi z 2018 roku, w 2024 roku frekwencja wyborcza w Gminie Radzanów wzrosła z 56,77% do 69,14%. Oznacza to wzrost o ponad 12 punktów procentowych. Liczba osób uprawnionych do głosowania pozostała na zbliżonym poziomie, natomiast oddano o 357 głosów więcej niż w poprzednich wyborach. Wyniki wskazują na rosnące zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne oraz większe zainteresowanie procesem wyborczym i funkcjonowaniem samorządu gminnego.

Kolejna tabela pokazuje zestawienie wyników z Gminy Radzanów w porównaniu do frekwencji wyborczej w powiecie białobrzeskim, województwie mazowieckim i Polsce.

Tabela 27 Frekwencja wyborcza w Gminie Radzanów na tle wyników powiatu, województwa i kraju w 2024 roku

	uprawnieni do głosowania	oddane głosy ogółem	frekwencja wyborcza
Gmina Radzanów	3 020	2 088	69,14%
powiat białobrzeski	26 199	15 974	60,97%
województwo mazowieckie	4 122 396	2 351 447	57,04%
Polska	28 990 776	15 071 733	51,99%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 03.11.2025 r.)

Frekwencja wyborcza w Gminie Radzanów w 2024 roku wyniosła 69,14%, co jest wynikiem wyraźnie wyższym niż średnia dla powiatu białobrzeskiego (60,97%), województwa mazowieckiego (57,04%) oraz kraju (51,99%). W Gminie oddano 2 088 głosów spośród 3 020 uprawnionych, co potwierdza wysoki poziom uczestnictwa mieszkańców w wyborach samorządowych.

Na tle powiatu, województwa i kraju Gmina osiągając najwyższy poziom frekwencji wyróżnia się ponadprzeciętnym zaangażowaniem mieszkańców w sprawy lokalne. Świadczy to także o silnym poczuciu wspólnoty i odpowiedzialności obywatelskiej.

Organizacje pozarządowe

Organizacje pozarządowe, zwane również trzecim sektorem (NGO), zrzeszają środowiska działające na zasadzie dobrowolności, bez nastawienia na zysk, w celu realizacji zadań o charakterze społecznym, kulturalnym, sportowym czy charytatywnym. Na poziomie lokalnym funkcjonują w formie stowarzyszeń, fundacji i klubów sportowych. Podejmują

inicjatywy wspierające rozwój społeczności wiejskich. Działają niezależnie od administracji publicznej i samorządowej.

Współpraca Gminy Radzanów z organizacjami pozarządowymi odbywa się w oparciu o „Roczny Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi i Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego”, opracowany zgodnie z ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1491, 1761, 1940). Dokument określa zasady, formy i obszary współdziałania. W ramach programu Gmina wspiera inicjatywy w dziedzinach takich jak sport, kultura, edukacja, ochrona zdrowia oraz pomoc społeczna.

Ważną część sektora pozarządowego w Gminie Radzanów tworzą OSP oraz Koła Gospodyń Wiejskich, promujące lokalne tradycje, kulturę ludową oraz współpracę międzypokoleniową. W strukturze lokalnych organizacji funkcjonują również stowarzyszenia. Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Radzanowskiej ma charakter społeczno-kulturalny i edukacyjny – jego działalność skupia się na wspieraniu rozwoju Gminy poprzez promocję edukacji, sportu i turystyki, aktywizację mieszkańców, szczególnie młodzieży, w życiu publicznym oraz upowszechnianie wartości kulturowych, prozdrowotnych i ekologicznych. Z kolei Stowarzyszenie „Postęp” pełni rolę organizacji społecznej, której inicjatywy koncentrują się na wspieraniu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, integracji zawodowej i społecznej, rozwoju wspólnot lokalnych oraz kształtowaniu postaw obywatelskich i edukacyjnych.

Wymiar gospodarczy

Przedsiębiorczość

Podmioty gospodarcze

Przedsiębiorczość w ujęciu lokalnym odnosi się do zdolności podejmowania działalności gospodarczej, tworzenia nowych miejsc pracy oraz rozwijania inicjatyw ekonomicznych sprzyjających wzrostowi dobrobytu społeczności. Stanowi podstawowy miernik aktywności gospodarczej jednostki terytorialnej, odzwierciedlając dynamikę rozwoju gospodarki i stopień wykorzystania zasobów ludzkich oraz przestrzennych.

Diagnoza Gminy Radzanów

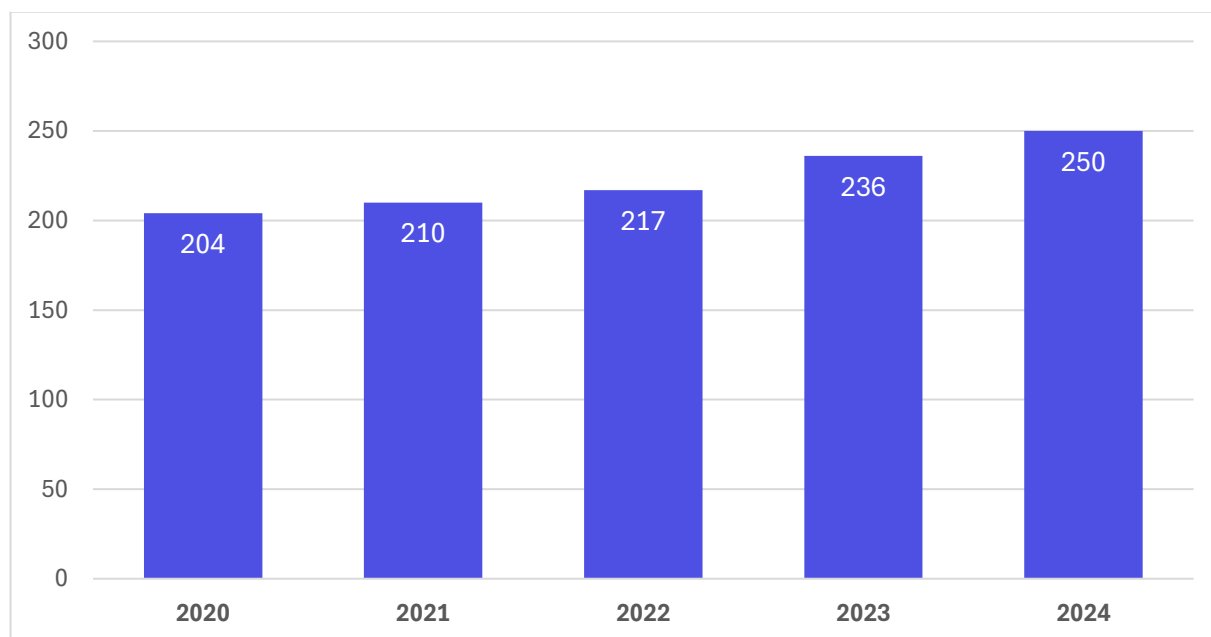
Zadaniem Gminy w tym zakresie jest tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi przedsiębiorczości, m.in. poprzez inwestowanie w infrastrukturę techniczną i drogową, wspieranie inicjatyw gospodarczych, ułatwianie procedur administracyjnych oraz promowanie współpracy międzysektorowej. Samorząd odgrywa również istotną rolę w stymulowaniu rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, oferując pomoc doradczą, informacyjną i promocyjną dla lokalnych przedsiębiorców.

Na obszarach wiejskich przedsiębiorczość ma określony charakter – dominuje tu drobna działalność handlowa, usługowa i rzemieślnicza, ściśle powiązana z rolnictwem. Ograniczony dostęp do rynku zbytu, braki infrastrukturalne oraz mniejsza liczba inwestorów sprawiają, że rozwój przedsiębiorczości wymaga wsparcia instytucjonalnego i długofalowej strategii rozwoju gospodarczego. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości przynosi wymierne korzyści – zwiększa liczbę miejsc pracy, wzmacnia bazę podatkową Gminy, poprawia konkurencyjność regionu oraz aktywizuje mieszkańców.

Wzrost liczby podmiotów gospodarczych stanowi pozytywny sygnał dla lokalnej gospodarki, wskazując na rosnącą aktywność ekonomiczną i potencjał rozwojowy.

Wykres przedstawia dynamikę zmian liczby podmiotów gospodarczych w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.

Wykres 3 Liczba podmiotów gospodarczych w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 05.11.2025 r.)

Z danych przedstawionych na wykresie wynika, że liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w Gminie Radzanów wzrosła z 204 w 2020 roku do 250 w 2024 roku, co stanowi przyrost o około 22,5%. Stały wzrost w ostatnich latach świadczy o stopniowym ożywieniu lokalnej aktywności ekonomicznej oraz o rosnącym potencjale rozwojowym. Utrzymanie pozytywnej tendencji wymaga od samorządu dalszego poszerzania wsparcia przedsiębiorców i zachęcania inwestorów w celu trwałego wzmocnienia gospodarki Gminy.

Podmioty gospodarcze klasyfikuje się między innymi według wielkości, która określana jest na podstawie liczby zatrudnionych pracowników. Struktura wielkości podmiotów gospodarczych wskazuje kondycję gospodarki lokalnej, odzwierciedlając stopień zróżnicowania prowadzonych działalności. Wyróżnia się mikroprzedsiębiorstwa (zatrudniające do 9 osób), małe przedsiębiorstwa (od 10 do 49 osób) oraz średnie przedsiębiorstwa (od 50 do 249 osób). Duże przedsiębiorstwa (250 i więcej osób zatrudnionych) nie występują na terenie Gminy Radzanów.

Kolejna tabela przedstawia dane dotyczące liczby podmiotów gospodarczych według klas wielkości zarejestrowanych w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.

Tabela 28 Liczba podmiotów gospodarczych według klas wielkości w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
ogółem	204	210	217	236	250
mikroprzedsiębiorstwa	196	202	209	227	241
małe przedsiębiorstwa	7	7	7	8	8
średnie przedsiębiorstwa	1	1	1	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 05.11.2025 r.)

W strukturze Gminy Radzanów znacząco przeważają mikroprzedsiębiorstwa, stanowiąc 96,4% wszystkich aktywnych podmiotów na końcu analizowanego okresu. W latach 2020–2024 ich liczba wzrosła z 196 do 241, podczas gdy udział małych przedsiębiorstw pozostał względnie stabilny, wzrastając z 7 do 8 zakładów w 2023 roku. Nie odnotowano

natomiast żadnych zmian w segmencie średnich przedsiębiorstw, gdzie nieprzerwanie funkcjonował tylko 1 podmiot gospodarczy.

Przedstawione wyniki są charakterystyczne dla gmin wiejskich, których gospodarka opiera się przede wszystkim na małych firmach rodzinnych i jednoosobowych działalnościach gospodarczych. Wzrost liczby mikroprzedsiębiorstw wskazuje na rosnącą świadomość ekonomiczną mieszkańców oraz potrzebę poprawy indywidualnej sytuacji finansowej, co pozytywnie wpływa na rozwój przedsiębiorczości w Gminie Radzanów. Z drugiej strony, nieznaczny udział większych zakładów może utrzymywać stan ograniczonego rynku pracy, utrudniając podejmowanie zatrudnienia i w dłuższej perspektywie pogłębiać bezrobocie strukturalne.

Klasyfikacja działalności

Polska Klasyfikacja Działalności (PKD) to system porządkujący podmioty gospodarcze według rodzaju prowadzonej działalności. Umożliwia analizę struktury gospodarki, identyfikację dominujących branż oraz ocenę kierunków rozwoju lokalnego rynku pracy i przedsiębiorczości. Od 1 stycznia 2025 roku obowiązuje nowa wersja PKD, jednak w analizowanym okresie dane opracowano na podstawie klasyfikacji z 2007 roku, dlatego przyjęto podział zgodny z tym porządkiem.

Zgodnie z tą klasyfikacją, sekcje obejmują poszczególne obszary działalności gospodarczej, umożliwiając przedstawienie struktury podmiotów według głównych branż funkcjonujących na terenie Gminy.

- sekcja A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo;
- sekcja B – górnictwo i wydobywanie;
- sekcja C – przetwórstwo przemysłowe;
- sekcja D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych;
- sekcja E – dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami;
- sekcja F – budownictwo;
- sekcja G – handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych i motocykli;
- sekcja H – transport i gospodarka magazynowa;

Diagnoza Gminy Radzanów

- sekcja I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi;
- sekcja J – informacja i komunikacja;
- sekcja K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa;
- sekcja L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości;
- sekcja M – działalność profesjonalna, naukowa i techniczna;
- sekcja N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca;
- sekcja O – administracja publiczna i obrona narodowa, obowiązkowe zabezpieczenie społeczne;
- sekcja P – edukacja;
- sekcja Q – opieka zdrowotna i pomoc społeczna;
- sekcja R – działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją;
- sekcja S i T – pozostała działalność usługowa, gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników oraz produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby.

Tabela zawiera dane o podmiotach gospodarczych według sekcji PKD 2007 zarejestrowane w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.

Tabela 29 Liczba podmiotów gospodarczych według sekcji PKD 2007 w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
sekcja A	7	8	6	7	7
sekcja B	1	1	1	1	1
sekcja C	22	25	26	30	30
sekcja D	1	1	1	1	1
sekcja E	55	58	61	65	67
sekcja F	44	46	49	50	55
sekcja G	10	11	12	14	13
sekcja H	5	4	4	4	6
sekcja I	4	5	4	5	5

Diagnoza Gminy Radzanów

	2020	2021	2022	2023	2024
sekcja J	0	0	0	2	2
sekcja K	5	5	5	5	8
sekcja L	5	4	7	9	9
sekcja M	11	11	10	10	10
sekcja N	4	4	4	4	5
sekcja O	5	4	4	4	4
sekcja P	4	4	4	4	5
sekcja Q	21	19	19	21	22
sekcja R	7	8	6	7	7
sekcja S i T	1	1	1	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 05.11.2025 r.)

Według klasyfikacji, w latach 2020–2024 liczba podmiotów gospodarczych w Gminie Radzanów systematycznie rośnie w większości sekcji PKD. Potwierdza to stopniowe ożywienie lokalnej przedsiębiorczości.

Największą i najszybciej rozwijającą się grupę stanowią podmioty w sekcji E (działalność związana z zaopatrzeniem w wodę, gospodarowaniem ściekami i odpadami) oraz F (budownictwo), które zwiększyły liczebność odpowiednio z 55 do 67 oraz z 44 do 55 firm, odzwierciedlając zapotrzebowanie na usługi komunalne i budowlane. Wzrost odnotowała również sekcja C (przetwórstwo przemysłowe) — z 22 do 30 podmiotów.

Stabilność lub niewielkie wahania pojawiły się w sekcjach takich jak administracja publiczna (sekcja O), edukacja (sekcja P) czy działalność profesjonalna (sekcja M). Warto zaznaczyć, że w 2024 roku zwiększyła się liczba firm w sekcji K (działalność finansowa i ubezpieczeniowa) oraz L (obsługa rynku nieruchomości). Dane potwierdzają stopniową dywersyfikację struktury przedsiębiorstw oraz wzrost aktywności gospodarczej, mimo rolniczego charakteru Gminy.

Rolnictwo i hodowla zwierząt

Rolnictwo to kluczowy filar gospodarki Gminy Radzanów – użytki rolne zajmują ok. 81% jej powierzchni. Na terenie Gminy funkcjonują gospodarstwa specjalizujące się w ekologicznej produkcji owoców i warzyw, przede wszystkim papryki i truskawek, przy czym region należy do obszarów o jednej z najwyższych w kraju koncentracji upraw papryki. Jej dynamiczny rozwój opiera się na produkcji pod osłonami – charakterystyczne dla krajobrazu tunele foliowe stanowią podstawową infrastrukturę uprawową. Dobrze użyźnione gleby oraz doświadczenie lokalnych producentów wzmacniają specjalizację rolniczą i rozpoznawalność Gminy w ponadlokalnej skali.

Na terenie Gminy Radzanów funkcjonują również gospodarstwa prowadzące produkcję zwierzęcą, obejmującą hodowlę bydła, trzody chlewnej, zwierząt futerkowych oraz drobiu, w tym zespoły kurników zlokalizowane w miejscowościach Młodynie Górne, Młodynie Dolne i Kadłubska Wola. Rozwój tego typu działalności wiąże się z odorem, a więc i potencjalnym oddziaływaniem na środowisko, w związku z czym wprowadzane są ograniczenia planistyczne i środowiskowe, mające na celu kontrolę lokalizacji nowych obiektów oraz rozbudowy istniejących mogących znacząco wpływać na jakość życia mieszkańców.

Rynek pracy

Osoby pracujące

Sytuacja na rynku pracy odzwierciedla zarówno potencjał demograficzny, jak i poziom aktywności zawodowej mieszkańców Gminy. Liczba osób pracujących jest jednym z kluczowych wskaźników kondycji ekonomicznej jednostki terytorialnej, determinującym dochody samorządu, rozwój przedsiębiorczości, w tym tempo inwestycji, poziom bezrobocia oraz zapotrzebowanie na usługi publiczne i infrastrukturę.

Za osoby pracujące uznaje się każdego, kto wykonuje pracę zarobkową na podstawie stosunku pracy, umowy cywilnoprawnej lub prowadzi własną działalność gospodarczą. W tabeli przedstawiono dane dotyczące liczby osób pracujących w Gminie Radzanów z podziałem na płeć w latach 2023–2024.

Tabela 30 Osoby pracujące w Gminie Radzanów w latach 2023–2024

	2023	2024
ogółem	1 716	1 721
mężczyźni	946	952
kobiety	770	769

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 06.11.2025 r.)

Liczba osób pracujących w Gminie Radzanów w latach 2023–2024 utrzymywała się na zbliżonym poziomie, wzrastając nieznacznie z 1 716 do 1 721 osób, czyli o niespełna 0,3%. W strukturze zatrudnienia dominowali mężczyźni, których liczba zwiększyła się o 6 osób, stanowiąc około 55,3% wszystkich pracujących w 2024 roku. Liczba kobiet zatrudnionych w analizowanym okresie nie uległa istotnej zmianie, spadając z 770 do 769 osób. Równowaga płciowa z niewielką przewagą mężczyzn jest powszechnym wynikiem w gminach o rolniczo-usługowym charakterze gospodarki, także ze względów demograficznych.

Osoby bezrobotne

Osoby bierne zawodowo to mieszkańcy w wieku produkcyjnym, którzy nie podejmują pracy i jednocześnie nie poszukują zatrudnienia. Inną grupę stanowią osoby zarejestrowane jako bezrobotne – zdolne i gotowe do podjęcia pracy, ale aktualnie pozostające bez zatrudnienia i poszukujące go za pośrednictwem urzędu pracy. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych jest wskaźnikiem sytuacji na lokalnym rynku pracy oraz efektywności działań aktywizacyjnych prowadzonych przez instytucje publiczne.

W następnym tabeli przedstawiono poziom bezrobocia Gminy Radzanów na tle powiatu białobrzskiego, województwa mazowieckiego oraz całej Polski w latach 2020–2024.

Tabela 31 Zarejestrowani bezrobotni w Gminie Radzanów w porównaniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
	ogółem				
Gmina Radzanów	123	112	93	99	100

Diagnoza Gminy Radzanów

	2020	2021	2022	2023	2024
powiat białobrzeski	1 241	1 079	953	899	933
województwo mazowieckie	146 375	129 248	116 520	110 526	109 020
Polska	1 046 432	895 203	812 301	788 229	786 179
	mężczyźni				
Gmina Radzanów	73	71	59	61	64
powiat białobrzeski	690	618	536	521	550
województwo mazowieckie	72 353	63 966	57 522	56 252	56 340
Polska	484 826	413 268	375 892	373 293	380 373
	kobiety				
Gmina Radzanów	50	41	34	38	36
powiat białobrzeski	551	461	417	378	383
województwo mazowieckie	74 022	65 282	58 998	54 274	52 680
Polska	561 606	481 935	436 409	414 936	405 806

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 06.11.2025 r.)

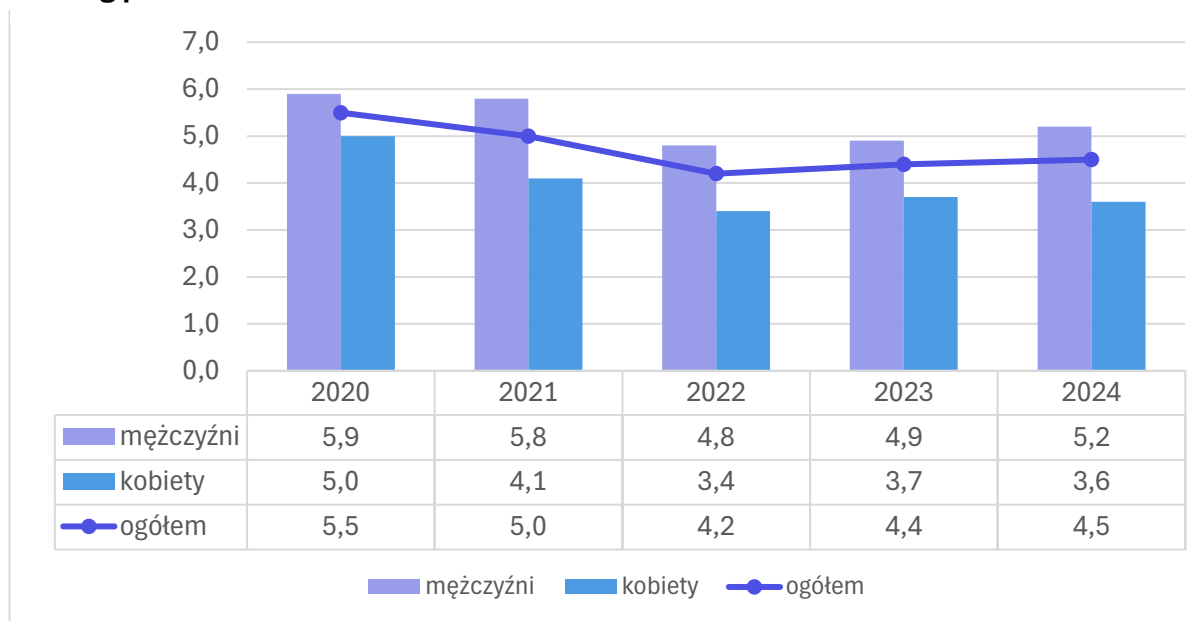
W Gminie Radzanów w latach 2020–2024 liczba osób bezrobotnych uległa ogólnemu spadkowi – z 123 do 100 osób. Wartość ta wpisuje się w trend obserwowany w powiecie białobrzeskim, województwie mazowieckim i w skali kraju, gdzie również notowano stopniowy spadek bezrobocia. W strukturze płci, wśród osób bezrobotnych w Gminie przeważali mężczyźni, stanowiąc 64,0%, natomiast kobiety 36,0%.

Rynek pracy w Gminie Radzanów charakteryzuje się stabilną sytuacją zatrudnienia i niskim poziomem bezrobocia, co świadczy o równowadze między lokalnym potencjałem gospodarczym a zapotrzebowaniem na pracę. Mimo niewielkich wahań liczby osób pracujących i bezrobotnych, struktura zatrudnienia wskazuje na przewagę mężczyzn oraz koncentrację aktywności zawodowej w sektorach o charakterze rolniczo-usługowym. Ograniczona liczba większych przedsiębiorstw i niewielkie zróżnicowanie rynku pracy

mogą jednak wpływać na trudności w tworzeniu nowych miejsc pracy i utrzymaniu zatrudnienia poza sezonem.

Na wykresie przedstawiono zmiany w odsetku zarejestrowanych bezrobotnych kobiet i mężczyzn w wieku produkcyjnym w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.

Wykres 4 Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych w grupie wieku produkcyjnego według płci w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 06.11.2025 r.)

W latach 2020–2024 odsetek zarejestrowanych bezrobotnych w grupie wieku produkcyjnego w Gminie Radzanów wykazywał tendencję spadkową. Ogólny wskaźnik bezrobocia obniżył się z 5,5% w 2020 roku do 4,5% w 2024 roku, co potwierdza poprawę sytuacji na lokalnym rynku pracy.

Wyższy poziom bezrobocia utrzymywał się wśród mężczyzn, choć różnica względem kobiet stopniowo malała między 2020 a 2023 rokiem. W 2024 roku odsetek bezrobotnych mężczyzn wyniósł 5,2%, a kobiet 3,6%, co wskazuje na większą stabilność zatrudnienia wśród kobiet oraz możliwy wpływ sezonowości pracy w sektorach zdominowanych przez mężczyzn (m.in. budownictwo i rolnictwo).

Dla poprawy kondycji rynku pracy i wzmocnienia lokalnej gospodarki wskazane jest wspieranie przedsiębiorczości, zwłaszcza wśród kobiet i osób młodych, rozwój lokalnych inicjatyw gospodarczych oraz zwiększenie współpracy z instytucjami rynku pracy i sektorem prywatnym. Działania te, połączone z inwestycjami w kształcenie zawodowe,

infrastrukturę techniczną i promocję lokalnych przedsiębiorców, mogą przyczynić się do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej, poprawy sytuacji ekonomicznej mieszkańców i długofalowego wzrostu finansowego Gminy Radzanów.

Sytuacja finansowa

Dochody

Podstawowym elementem gospodarki finansowej są dochody, które warunkują zdolność Gminy do realizacji zadań publicznych i inwestycyjnych. Ustawa z dnia 13 listopada 2003 roku o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz. U. z 2024 r. poz. 356) określa zasady pozyskiwania dochodów wskazując dokładną strukturę i źródła finansowania.

W tabeli zestawiono dochody ogólne Gminy Radzanów w ujęciu dynamicznym z okresu ostatnich 5 lat.

Tabela 32 Zestawienie dochodów ogólnych Gminy Radzanów w latach 2020–2024

2020	2021	2022	2023	2024
22 504 161,56	29 027 260,50	32 014 526,52	35 586 484,03	35 140 150,45

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 07.11.2025 r.)

W analizowanym okresie dochody Gminy Radzanów wykazywały tendencję wzrostową, zwiększając się łącznie o 12,6 mln zł, co stanowi wzrost o 56,1% względem 2020 roku. Największy przyrost odnotowano w latach 2020–2023, kiedy dochody wzrosły o ponad 13 mln zł. W 2024 roku nastąpił nieznaczny spadek o 1,3% w porównaniu z rokiem poprzednim. W ogólnym ujęciu dane wskazują na wzrost potencjału budżetowego Gminy.

Dochody Gminy Radzanów składają się z dochodów własnych, subwencji ogólnej oraz dotacji celowych z budżetu państwa. Struktura dochodów obrazuje stopień stabilności i samodzielności finansowej oraz zależność jednostki terytorialnej od transferów zewnętrznych. W strukturze finansów samorządowych dochody własne powinny stanowić dominującą część dochodów ogólnych. Na dochody własne składają się:

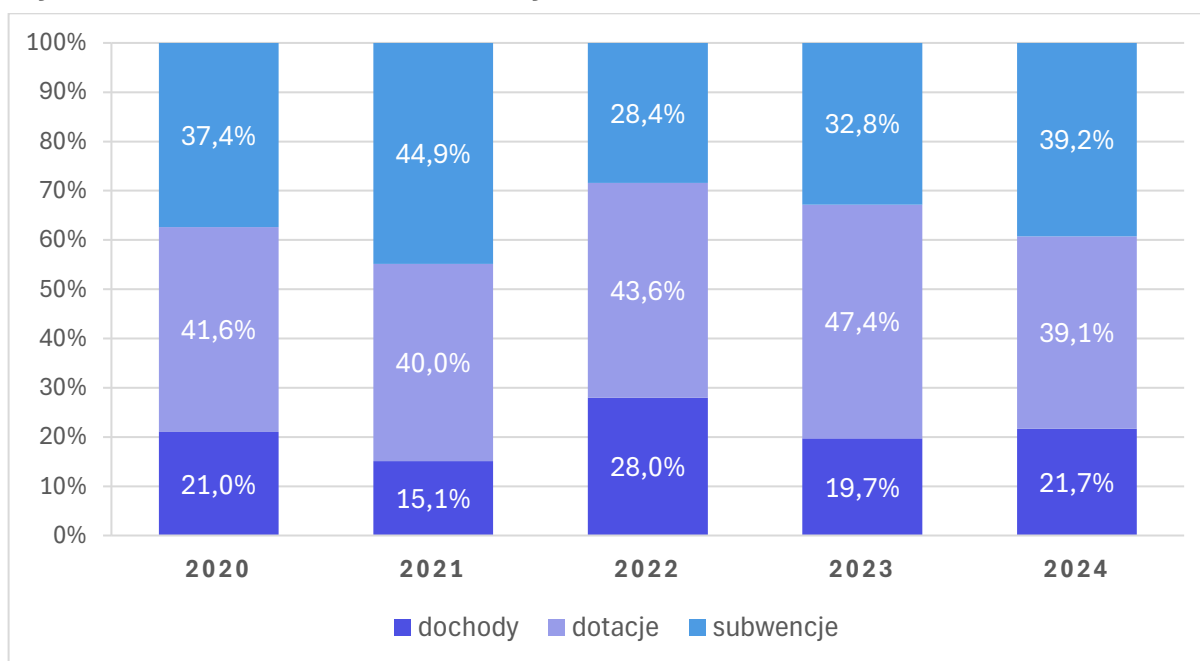
- podatki i opłaty lokalne m.in. od nieruchomości, środków transportowych, rolne i leśne,

Diagnoza Gminy Radzanów

- udziały w podatkach dochodowych od osób fizycznych i prawnych,
- wpływy z majątku komunalnego, dzierżawy i najmu, spadków, darowizn, opłat administracyjnych,
- dochody z prowadzenia działalności gospodarczej przez jednostki organizacyjne.

Na następnym wykresie przedstawiono strukturę dochodów Gminy Radzanów w latach 2020–2024.

Wykres 5 Struktura dochodów Gminy Radzanów w latach 2020–2024

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 07.11.2025 r.)

Z analizy struktury dochodów w latach 2020–2024 wynika, że w budżecie Gminy Radzanów dominowały dotacje celowe, których udział utrzymywał się na najbardziej stabilnym poziomie od 39,1% do 47,4%. Świadczy to o dużym znaczeniu finansowania zewnętrznego w realizacji zadań publicznych. W kolejnych latach udział dochodów własnych ponownie się obniżył. Mimo okresowych wzrostów, Gminie nie udało się trwale wzmocnić stabilności finansowej opartej na własnych źródłach dochodu. Struktura dochodów nadal wykazuje wysokim stopień zależności od środków zewnętrznych, co ogranicza elastyczność budżetową i możliwości inwestycyjne Gminy. W perspektywie długofalowej kluczowe dla poprawy samodzielności finansowej będzie systematyczne zwiększanie udziału dochodów własnych, m.in. poprzez rozwój przedsiębiorczości lokalnej, skuteczniejsze wykorzystanie gminnego zasobu majątkowego oraz optymalizację polityki podatkowej.

Wydatki

Wydatki są fundamentem realizacji polityki finansowej Gminy, umożliwiającym wykonywanie zadań własnych oraz zleconych z zakresu administracji publicznej. Zgodnie z zasadami klasyfikacji budżetowej, wydatki są dzielone według działów, co pozwala na precyzyjne określenie kierunków i celów finansowania poszczególnych obszarów działalności samorządu. Taki podział wspiera monitorowanie struktury wydatków, ocenę efektywności gospodarowania środkami publicznymi oraz planowanie długofalowych inwestycji.

Kolejna tabela przedstawia strukturę wydatków według działów klasyfikacji budżetowej w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.

Tabela 33 Struktura wydatków według działów klasyfikacji budżetowej w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

2020	2021	2022	2023	2024
ogółem				
20 853 173,56	22 562 706,59	33 337 259,08	36 590 289,44	35 509 784,82
Dział 010 – Rolnictwo i łowiectwo				
623 047,42	1 223 816,69	7 063 982,70	9 626 837,69	4 408 836,35
Dział 400 – Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę				
64 566,21	75 572,92	160 820,12	1 239 320,35	232 162,77
Dział 600 – Transport i łączność				
410 461,76	527 656,42	1 892 806,30	4 413 087,11	4 624 583,12
Dział 700 – Gospodarka mieszkaniowa				
295 113,68	284 586,92	286 996,71	284 270,81	300 669,37
Dział 710 – Działalność usługowa				
0,00	26 188,00	31 548,00	17 910,00	78 640,50

Diagnoza Gminy Radzanów

2020	2021	2022	2023	2024
Dział 720 – Informatyka				
0,00	0,00	0,00	200 000,00	0,00
Dział 750 – Administracja publiczna				
2 192 240,92	2 342 933,47	2 994 807,97	3 986 595,25	3 545 227,85
Dział 751 – Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa				
24 000,94	782,00	779,00	76 696,59	123 975,02
Dział 752 – Obrona narodowa				
0,00	0,00	0,00	245,00	283,20
Dział 754 – Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa				
169 428,03	191 850,06	253 806,18	804 292,72	1 831 287,92
Dział 757 – Obsługa długu publicznego				
28 540,53	7 619,47	24 970,60	28 624,82	16 329,79
Dział 801 – Oświata i wychowanie				
7 788 490,70	8 545 649,82	9 051 804,49	10 556 843,57	14 754 199,44
Dział 851 – Ochrona zdrowia				
41 328,08	43 933,44	40 831,78	76 500,19	82 504,63
Dział 852 – Pomoc społeczna				
578 062,40	655 979,56	4 436 078,26	882 780,92	1 531 349,37
Dział 853 – Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej				
0,00	0,00	624 270,00	86 598,00	2 264,00

Diagnoza Gminy Radzanów

2020	2021	2022	2023	2024
Dział 854 – Edukacyjna opieka wychowawcza				
207 417,00	209 893,66	263 000,00	165 781,49	174 698,64
Dział 855 – Rodzina				
7 269 145,17	7 101 718,60	4 232 814,64	2 293 758,97	2 069 141,10
Dział 900 – Gospodarka komunalna i ochrona środowiska				
783 630,33	1 106 547,57	1 761 164,78	1 242 779,78	1 150 167,34
Dział 921 – Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego				
219 811,39	180 568,78	171 477,55	352 652,58	524 242,13
Dział 926 – Kultura fizyczna				
157 889,00	37 409,21	45 300,00	254 713,60	59 222,28

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 07.11.2025 r.)

Poziom wydatków pozostawał proporcjonalny do wzrostu dochodów, co świadczy o zachowaniu równowagi budżetowej przy stopniowo rosnącej aktywności inwestycyjnej Gminy. W 2024 roku wydatki ogółem wyniosły 35,5 mln zł, co oznacza wzrost o ponad 70,0% w porównaniu do 2020 roku.

Największą część wydatków w całym analizowanym okresie zajmowała oświata i wychowanie, której nakłady systematycznie rosły i w 2024 roku osiągnęły najwyższą wartość 14,75 mln zł – stanowiąc około 41,5% wszystkich wydatków Gminy. Kolejne znaczące działy to: rolnictwo i łowiectwo (12,4%), transport i łączność (13,0%), administracja publiczna (10,0%) oraz rodzina (5,8%). Wysokie nakłady na rolnictwo i infrastrukturę drogową odzwierciedlają priorytety inwestycyjne ukierunkowane na rozwój lokalnej gospodarki i poprawę jakości życia mieszkańców. Mimo wysokiego udziału kosztów bieżących, widoczne jest również systematyczne zwiększanie wydatków inwestycyjnych, szczególnie w infrastrukturze technicznej i edukacyjnej. Według danych własnych Gminy, pokrycie inwestycji dotacjami wyniosło 84,5%.

Saldo budżetowe

Sytuacja finansowa Gminy Radzanów w analizowanym okresie pozostaje stabilna, przy zachowaniu względnej równowagi między dochodami a wydatkami budżetowymi. Gmina wykazuje zdolność do finansowania zadań własnych i inwestycyjnych, co świadczy o jej dobrej kondycji finansowej, choć widoczna jest rosnąca presja kosztowa związana z realizacją zadań bieżących i inwestycji. Wahania w saldzie budżetowym wskazują na zmienny charakter finansów samorządu, zależny od pozyskiwanych dotacji i intensywności prowadzonych przedsięwzięć inwestycyjnych.

W tabeli podsumowano sytuację finansową Gminy Radzanów w latach 2020–2024.

Tabela 34 Sytuacja finansowa Gminy Radzanów w latach 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
dochody ogółem	22 504 161,56	29 027 260,50	32 014 526,52	35 586 484,03	35 140 150,45
wydatki ogółem	20 853 173,56	22 562 706,59	33 337 259,08	36 590 289,44	35 509 784,82
saldo budżetowe	1 650 988,00	6 464 553,91	-1 322 732,56	-1 003 805,41	-369 634,37

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 07.11.2025 r.)

Analiza salda budżetowego pokazuje, że w latach 2020–2021 Gmina osiągnęła nadwyżkę budżetową, z najwyższym wynikiem w 2021 roku (6,46 mln zł), co mogło być efektem pozyskania wyższych środków zewnętrznych przy jednocześnie niewielkim wzroście wydatków. Od roku 2022 obserwuje się ujemne saldo budżetowe, które stopniowo zmniejszało się z -1,32 mln zł w 2022 roku do -0,37 mln zł w 2024 roku. Ujemne wyniki nie stanowią zagrożenia dla stabilności finansowej, ponieważ mogą wynikać z realizacji inwestycji współfinansowanych ze środków zewnętrznych.

Wymiar przestrzenny

Położenie administracyjne

Lokalizacja

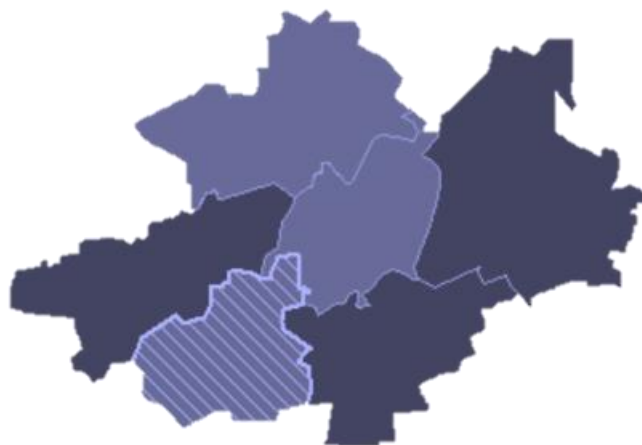
Gmina Radzanów położona jest w południowo-zachodniej części województwa mazowieckiego, w granicach administracyjnych powiatu białobrzeskiego, zajmując około 12,9% jego powierzchni. Jest to jednostka o wiejskim charakterze i średniej wielkości terytorialnej, obejmująca obszar 82,6 km². Pozostałe gminy wchodzące w skład powiatu białobrzeskiego to: Białobrzegi, Wyśmierzyce, Promna, Stromiec, Stara Błotnica. Najbliższymi większymi ośrodkami miejskimi są Białobrzegi – siedziba powiatu, położone około 14 km na północ oraz Radom, znajdujący się w odległości około 30 km na wschód.

Gmina Radzanów graniczy z gminami:

- Białobrzegi (od strony północno-wschodniej),
- Wyśmierzyce (od strony północno-zachodniej),
- Potworów (od strony zachodniej, powiat przysuski),
- Przytyk (od strony południowej, powiat radomski),
- Stara Błotnica (od strony wschodniej).

Mapa przedstawia położenie Gminy Radzanów (oznaczone kreskami) na tle pozostałych gmin powiatu białobrzeskiego.

Mapa 1 Położenie Gminy Radzanów w powiecie białobrzeskim

Źródło: <https://wybory2010.pkw.gov.pl/> (dostęp: 07.11.2025)

Diagnoza Gminy Radzanów

Następna mapa prezentuje położenie Gminy Radzanów na obszarze Polski, co pozwala zobrazować jej usytuowanie w kontekście regionalnym i krajowym.

Mapa 2 Położenie Gminy Radzanów na mapie Polski

Źródło: <https://livecity.pl/radzanow> (dostęp: 07.11.2025)

Kolejna mapa przedstawia rozłożenie sołectw w szczegółowym podziale administracyjnym Gminy Radzanów.

Mapa 3 Położenie miejscowości w Gminie Radzanów

Źródło: <https://pl.wikipedia.org> (dostęp: 12.11.2025)

W skład Gminy Radzanów wchodzi 23 miejscowości zorganizowanych w 18 sołectw. Siedzibą władz Gminy jest miejscowość Radzanów. Do największych miejscowości należą m.in. Bukówno, Czarnocin, Rogolin, Ratoszyn, Branica, Młodynie Górne i Młodynie Dolne. Pozostałe miejscowości to: Błeszno, Grotki, Kadłubska Wola, Kozłów, Ocieść, Podlesie, Smardzew, Śliwiny, Zacharzew, Żydy, w tym miejscowości niesołeckie: Gołosze, Kępina, Ludwików, Łukaszów, Podgórze, Wólka Kadłubska.

Struktura osadnicza ma charakter rozproszony z przewagą użytków rolnych, stanowiących 81,0% powierzchni Gminy. Użytki leśne zajmują 13,0% obszaru.

Uwarunkowania przestrzenne

Plan zagospodarowania przestrzennego

Według ustawy z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2024 r. poz. 1130, 1572, 1907, 1940), jednym z podstawowych zadań własnych Gminy jest kształtowanie i utrzymanie ładu przestrzennego. Odnosi się do zagospodarowania przestrzeni, uwzględniając potrzeby społeczne, gospodarcze, środowiskowe oraz estetyczne, a jego realizacja odbywa się poprzez uchwalenie stadium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy oraz wydawanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu.

Nowelizacja ustawy z dnia 7 lipca 2023 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, nakłada na gminy obowiązek sporządzenia planu ogólnego, który zastąpi dotychczasowe studium uwarunkowań. Dokument ma stanowić podstawę dla przyszłych planów miejscowych i decyzji o warunkach zabudowy, a jego opracowanie jest wymagane do dnia 30 czerwca 2026 roku. Celem wprowadzenia planu ogólnego jest uproszczenie i ujednoczenie systemu planowania przestrzennego oraz zapewnienie większej spójności polityki przestrzennej na poziomie lokalnym.

W dniu 30 sierpnia 2024 roku Rada Gminy Radzanów podjęła Uchwałę Nr IV/22/2024 w sprawie przystąpienia do sporządzenia planu ogólnego Gminy Radzanów, rozpoczynając tym samym proces dostosowania dokumentacji planistycznej do nowych przepisów. W listopadzie 2025 r. wystąpiono do organów i instytucji o uzgodnienie i zaopiniowanie projektu planu ogólnego.

Gospodarka mieszkaniowa

Gminne zasoby mieszkaniowe

Zgodnie z ustawą z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (Dz. U. z 2023 r. poz. 725), do zadań własnych Gminy należy zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych gospodarstw domowych o niskich dochodach, w tym zapewnienie lokali socjalnych i lokali zamiennych osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej. W celu realizacji tego obowiązku rada Gminy może uchylać m.in. wieloletnie programy gospodarowania zasobem mieszkaniowym, a także określać zasady wynajmowania lokali, politykę czynszową oraz warunki udzielania obniżek czynszu, dostosowując je do lokalnych uwarunkowań społeczno-ekonomicznych.

Zasób mieszkaniowy Gminy Radzanów obejmuje niewielką liczbę lokali komunalnych i socjalnych, rozmieszczonych w kilku miejscowościach. Budynki te stanowią pozostałość po dawnych szkołach i obiektach użyteczności publicznej, zaadaptowanych na cele mieszkaniowe. Ich ogólny standard określany jest jako przeciętny, przy czym większość wymaga bieżących napraw oraz drobnych prac modernizacyjnych.

Na podstawie dokumentu „Wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem Gminy Radzanów na lata 2023–2027” przygotowano zestawienie dotyczące stanu technicznego zasobu mieszkaniowego Gminy Radzanów (szczegółowo omówione w kolejnej tabeli). Dane z programu wskazują, że na koniec 2022 r. Gmina posiadała 13 lokali, w tym 9 komunalnych i 4 socjalne, o zróżnicowanym standardzie technicznym. Budynki zlokalizowane są w Radzanowie, Ratoszynie, Żydach i Błesznie. Większość obiektów oceniono jako znajdujące się w stanie średnim, część – dobrym, natomiast pojedyncze lokale wymagają większych nakładów remontowych.

Tabela 35 Struktura stanu technicznego lokali wschodzących w skład zasobu mieszkalnego Gminy Radzanów

kategoria stanu technicznego	liczba lokali	udział (%)
bardzo dobry	0	0,0%
dobry	4	30,8%

kategoria stanu technicznego	liczba lokali	udział (%)
średni	8	61,5%
zły	1	7,7%
razem	13	100,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie Wieloletniego programu zagospodarowania mieszkaniowego zasobu Gminy Radzanów na lata 2023–2027 (dostęp: 12.11.2025 r.)

Z przedstawionych danych wynika, że dominują lokale w stanie średnim. Oznacza to konieczność systematycznych remontów dla utrzymania funkcjonalności i bezpieczeństwa mieszkań. Około jedna trzecia zasobu znajduje się w stanie dobrym, co świadczy o poprawnym utrzymaniu technicznym części budynków. Niewielki odsetek lokali w złym stanie wymaga modernizacji lub rozważenia wyłączenia z użytkowania. Struktura potwierdza, że priorytetem Gminy powinny być działania remontowe i sukcesywna poprawa infrastruktury technicznej budynków mieszkalnych.

Mieszkalnictwo

Właściwe gospodarowanie zasobem mieszkaniowym przyczynia się do poprawy jakości życia, zatrzymania odpływu ludności, a także zwiększenia atrakcyjności osadniczej i inwestycyjnej Gminy. Działania w tym zakresie ukierunkowane są w szczególności na rozwój budownictwa mieszkaniowego, w tym renowacji funkcjonujących budynków.

W tabeli porównano liczbę budynków mieszkalnych w Gminie Radzanów do stanu mieszkalnictwa w powiecie białobrzeskim, województwie mazowieckim i całej Polsce.

Tabela 36 Liczba budynków mieszkalnych w Gminie Radzanów w porównaniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Radzanów	1 080	1 112	1 119	1 101	1 111
powiat białobrzeski	10 304	10 400	10 484	10 330	10 424
województwo mazowieckie	950 579	973 842	986 524	997 788	1 007 794
Polska	6 636 883	6 781 570	6 869 717	6 950 954	7 026 201

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 12.11.2025 r.)

Diagnoza Gminy Radzanów

Analiza liczby budynków mieszkalnych w latach 2020–2024 pokazuje, że w Gminie Radzanów występowały nieznaczne wahania, jednak ogólny trend pozostał stabilny. Liczba budynków w 2020 roku wynosiła 1 080, a w 2024 – 1 111, co oznacza wzrost o 31 obiektów (2,9%). W porównaniu do skali powiatu i województwa zmiany te są umiarkowane, lecz wpisują się w ogólnokrajową tendencję stopniowego przyrostu zasobów mieszkaniowych. W powiecie białobrzeskim liczba budynków zwiększyła się w tym czasie o 120, a w województwie mazowieckim – o ponad 57 000. W skali kraju liczba budynków mieszkalnych wzrosła o prawie 390 000. Mimo niewielkiej dynamiki, Gmina Radzanów utrzymuje pozytywny kierunek rozwoju w zakresie mieszkalnictwa, zbliżony do trendów regionalnych i krajowych.

Tabela przedstawia zmiany liczby mieszkań w Gminie Radzanów w latach 2020–2024 w porównaniu z powiatem białobrzeskim, województwem mazowieckim i całą Polską. Dane obrazują tempo rozwoju zasobów mieszkaniowych oraz skalę inwestycji budowlanych w poszczególnych jednostkach terytorialnych.

Tabela 37 Liczba mieszkań w Gminie Radzanów w porównaniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Radzanów	1 067	1 078	1 085	1 096	1 108
powiat białobrzeski	11 618	11 728	11 823	11 967	12 095
województwo mazowieckie	2 411 828	2 443 589	2 483 345	2 523 931	2 560 327
Polska	15 190 732	15 359 507	15 575 176	15 779 243	15 965 713

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 12.11.2025 r.)

Od początku analizowanego okresu liczba mieszkań w Gminie Radzanów wzrosła z 1 067 do 1 108 w 2024 roku, co oznacza przyrost o 41 lokali (ok. 3,8%). Wzrost ten jest nieco wyższy niż w przypadku liczby budynków mieszkalnych. W skali powiatu i województwa również obserwuje się systematyczny przyrost – odpowiednio o 477 i ponad 148 000 mieszkań – zgodny z ogólnopolskim trendem rozbudowy zasobów mieszkaniowych. Dane potwierdzają, że Gmina Radzanów utrzymuje stały rozwój w zakresie mieszkalnictwa, wpisując się w pozytywną dynamikę regionu mazowieckiego.

W tabeli zaprezentowano średnią powierzchnię użytkową jednego mieszkania w latach 2020–2024, ukazując różnice pomiędzy Gminą Radzanów a większymi jednostkami administracyjnymi.

Tabela 38 Powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w Gminie Radzanów w porównaniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Radzanów	94,0	94,3	94,6	95,0	95,5
powiat białobrzeski	86,4	86,7	87,1	87,3	87,6
województwo mazowieckie	73,5	73,7	73,9	74,0	74,2
Polska	74,9	75,1	75,3	75,5	75,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 12.11.2025 r.)

W Gminie Radzanów przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wzrosła z 94,0 m² w 2020 roku do 95,5 m² w 2024 roku, co potwierdza utrzymujący się trend budowy domów o większej powierzchni. Wartość ta jest wyraźnie wyższa niż średnia dla powiatu (87,6 m²), województwa (74,2 m²) oraz całego kraju (75,6 m²). Na terenie Gminy dominuje zabudowa jednorodzinna. Niewielki, ale systematyczny wzrost powierzchni użytkowej wskazuje na stopniowe podnoszenie standardu mieszkaniowego.

Analiza danych dotyczących mieszkalnictwa w Gminie Radzanów wskazuje na stały, lecz powolny rozwój zasobów mieszkaniowych w latach 2020–2024. Liczba budynków mieszkalnych oraz mieszkań systematycznie rośnie, dowodząc utrzymującej się aktywności inwestycyjnej i stopniowego zwiększania liczby dostępnych lokali. Jednocześnie średnia powierzchnia użytkowa mieszkań w Gminie jest znacznie wyższa niż w powiecie, województwie i kraju.

Wydatki na gospodarkę mieszkaniową

Wydatki na gospodarkę mieszkaniową stanowią istotną część budżetu Gminy, odzwierciedlając poziom zaangażowania samorządu w utrzymanie i rozwój lokalnej infrastruktury mieszkaniowej. Obejmują one m.in. koszty utrzymania zasobu komunalnego, remonty budynków oraz działania związane z planowaniem przestrzennym i gospodarowaniem nieruchomościami.

Analiza tych danych w następnym tabeli pozwala ocenić, w jakim stopniu Gmina Radzanów wspiera sektor mieszkaniowy w relacji do całkowitych wydatków budżetowych.

Tabela 39 Wydatki na gospodarkę mieszkaniową w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
wydatki ogółem	20 853 173,56	22 562 706,59	33 337 259,08	36 590 289,44	35 509 784,82
gospodarka mieszkaniowa	295 113,68	284 586,92	286 996,71	284 270,81	300 669,37
udział (%)	1,4%	1,3%	0,9%	0,8%	0,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 12.11.2025 r.)

W latach 2020–2024 Gmina Radzanów utrzymywała stabilny poziom wydatków na gospodarkę mieszkaniową, wynoszący około 280–300 tys. zł rocznie. W 2024 roku przeznaczono na ten cel 300,7 tys. zł, co stanowiło 0,8% wydatków ogółem. Mimo wzrostu całkowitego budżetu, udział środków na mieszkalnictwo systematycznie malał. Rozwój tej sfery opiera się głównie na inwestycjach prywatnych, a Gmina wyraźnie skupia się na utrzymaniu istniejących zasobów.

Infrastruktura techniczna

Infrastruktura wodociągowa

Zgodnie z ustawą z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1465, 1572, 1907, 1940) oraz ustawą z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1145, 1222, 1717, 1881) w skład infrastruktury technicznej wchodzi drogi oraz sieci: wodociągowa, kanalizacyjna, gazowa, ciepłownicza, elektryczna i telekomunikacyjna.

Dostęp do sieci wodociągowej stanowi jeden z kluczowych elementów infrastruktury technicznej, wpływający bezpośrednio na jakość życia mieszkańców oraz standard usług komunalnych. Rozbudowa systemu zaopatrzenia w wodę sprzyja poprawie warunków sanitarnych, ochronie środowiska i zrównoważonemu rozwojowi obszarów wiejskich. W Gminie Radzanów działania w tym zakresie koncentrują się na modernizacji sieci i sukcesywnym zwiększaniu liczby podłączonych gospodarstw domowych.

Tabela przedstawia zmiany liczby ludności korzystającej z sieci wodociągowej w latach 2020–2024.

Tabela 40 Ludność korzystająca z sieci wodociągowej – analiza porównawcza w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Radzanów	921	968	1 048	1 106	1 252
powiat białobrzegi	24 801	24 756	24 773	24 735	24 748
województwo mazowieckie	5 003 914	5 009 601	5 015 372	5 025 271	5 033 460
Polska	35 134 123	35 011 460	34 920 089	34 832 724	34 735 654

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 12.11.2025 r.)

Pozytywnym aspektem zmian jest konsekwentne wydłużenie eksploatowanej sieci wodociągowej w latach 2023–2024 z 52,8 km do 63,0 km, dzięki czemu w analizowanym okresie liczba mieszkańców Gminy Radzanów korzystających z wodociągu wzrosła z 921 do 1 252 osób, co oznacza przyrost o ponad 35,0%. Wskazuje to na skuteczne działania modernizacyjne i rozbudowę sieci wodociągowej na obszarze Gminy. W ujęciu regionalnym i krajowym obserwuje się stabilizację lub niewielki spadek liczby odbiorców, co wyróżnia Radzanów na tle powiatu, województwa i Polski.

Tabela przedstawia odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w latach 2020–2024 w porównaniu z poziomem powiatowym, wojewódzkim i krajowym.

Tabela 41 Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w Gminie Radzanów w porównaniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Radzanów	24,2%	25,6%	27,7%	29,1%	33,0%
powiat białobrzegi	75,3%	75,7%	76,0%	76,1%	76,5%
województwo mazowieckie	90,7%	90,9%	91,0%	91,2%	91,4%
Polska	92,2%	92,4%	92,5%	92,6%	92,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 12.11.2025 r.)

W Gminie Radzanów udział mieszkańców podłączonych do sieci wodociągowej wzrósł z 24,2% w 2020 roku do 33,0% w 2024 roku, co oznacza poprawę o 8,8 punktu procentowego. Choć wskaźnik ten pozostaje znacznie niższy niż w powiecie (76,5%) czy w województwie (91,4%), tempo wzrostu w Gminie jest wyraźnie szybsze.

Infrastruktura ściekowa i kanalizacyjna

System gospodarki ściekowej w Gminie Radzanów opiera się na funkcjonowaniu gminnej oczyszczalni ścieków oraz stopniowo rozbudowywanej sieci kanalizacji sanitarnej, która obejmuje główne miejscowości i obszary o zwartej zabudowie. Oczyszczalnia ścieków stanowi kluczowy element infrastruktury technicznej, zapewniając odbiór i oczyszczanie ścieków bytowych. W procesie oczyszczania monitorowane są parametry jakościowe, co umożliwia spełnienie wymogów środowiskowych i bezpieczne odprowadzanie oczyszczonych ścieków do odbiornika.

Gmina realizuje działania ukierunkowane na modernizację oraz rozbudowę sieci kanalizacyjnej. Sieć kanalizacyjna rozwija się sukcesywnie, obejmując coraz większy obszar Gminy, jednak jej zasięg jest zróżnicowany przestrzennie i odzwierciedla zarówno charakter zabudowy, jak i uwarunkowania techniczne.

Stopień skanalizowania Gminy oraz udział nieruchomości podłączonych do sieci zostaną szczegółowo przeanalizowane w kolejnych częściach podrozdziału na podstawie danych statystycznych.

Tabela 42 Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w Gminie Radzanów w porównaniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Radzanów	374	371	371	376	379
powiat białobrzeski	9 790	9 836	9 918	10 072	10 130
województwo mazowieckie	3 891 031	3 905 875	3 921 474	3 940 354	3 957 572
Polska	27 257 476	27 254 517	27 286 201	27 313 299	27 334 715

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 12.11.2025 r.)

Analiza danych Głównego Urzędu Statystycznego dotyczących liczby ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w latach 2020–2024 wskazuje, że w Gminie Radzanów wartości te pozostawały relatywnie stałe. Liczba mieszkańców podłączonych do kanalizacji wzrosła nieznacznie – z 374 osób w 2020 roku do 379 osób w 2024 roku, co oznacza minimalną poprawę. W analizowanym okresie nie nastąpiły znaczące zmiany w stopniu korzystania z infrastruktury kanalizacyjnej na poziomie lokalnym.

W ujęciu porównawczym powiat białobrzeski odnotował systematyczny wzrost liczby mieszkańców korzystających z kanalizacji, a trend ten jest jeszcze bardziej widoczny na poziomie województwa mazowieckiego i całej Polski. Zarówno regionalne, jak i krajowe wartości charakteryzują się wyraźnie rosnącą liczbą użytkowników. Niewielka dynamika zmian w Gminie Radzanów może wynikać ze specyfiki jej rozproszonej zabudowy oraz ograniczeń technicznych w rozbudowie sieci.

Tabela 43 Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w Gminie Radzanów w porównaniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Gmina Radzanów	9,8%	9,8%	9,8%	9,9%	10,0%
powiat białobrzeski	29,7%	30,1%	30,4%	31,0%	31,3%
województwo mazowieckie	70,5%	70,9%	71,2%	71,5%	71,8%
Polska	71,6%	71,9%	72,3%	72,6%	72,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 12.11.2025 r.)

W ostatnich 5 latach odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w Gminie wzrósł nieznacznie z 9,8% do 10,0%. Na tle powiatu białobrzeskiego, województwa mazowieckiego i całego kraju, gdzie wartości sięgają odpowiednio ponad 31,0%, 71,0% i 72,0%, Gmina Radzanów pozostaje obszarem o znacząco niższym poziomie skanalizowania.

Następna tabela prezentuje liczbę przydomowych oczyszczalni ścieków oraz zbiorników bezodpływowych w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.

Tabela 44 Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków oraz zbiorników bezodpływowych w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
zbiorniki bezodpływowe	444	444	448	454	496
oczyszczalnie przydomowe	185	185	185	185	190

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 13.11.2025 r.)

Według danych w tabeli, liczba zbiorników bezodpływowych systematycznie rosła – od 444 w 2020 roku do 496 w 2024 roku. Może to sugerować, że w wielu lokalizacjach na terenie Gminy Radzanów nie ma możliwości technicznych lub ekonomicznych podłączenia do sieci kanalizacyjnej.

Z kolei liczba przydomowych oczyszczalni ścieków pozostawała stała do 2023 roku, a niewielki wzrost nastąpił dopiero w 2024 roku – z 185 do 190 instalacji. Może to świadczyć o powolnym, lecz stopniowym wprowadzaniu bardziej ekologicznych rozwiązań, choć ich udział nadal pozostaje ograniczony.

Tabela 45 Liczba przyłączy kanalizacyjnych prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
przyłącza kanalizacyjne prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	44	44	44	45	46

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 13.11.2025 r.)

Analiza danych dotyczących liczby przyłączy kanalizacyjnych prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wskazuje, że w Gminie Radzanów ich liczba utrzymywała się na niskim poziomie z nieznacznym wzrostem na końcu omawianego okresu. W latach 2020–2022 funkcjonowały 44 przyłącza, natomiast w 2023 roku liczba ta wzrosła do 45 i w 2024 roku do 46. Minimalna dynamika zmian potwierdza, że proces podłączania nowych gospodarstw do sieci kanalizacyjnej postępuje wolno, a infrastruktura kanalizacyjna obejmuje jedynie niewielką część budynków w Gminie.

Ograniczona sieć kanalizacyjna wpływa na rosnące koszty eksploatacji ponoszone przez mieszkańców, a dla Gminy Radzanów oznacza większe obciążenie w zakresie kontroli gospodarki ściekowej i utrzymania bezpieczeństwa sanitarnego. Taki stan rzeczy niesie ze

sobą szereg konsekwencji dla funkcjonowania społeczności lokalnej oraz środowiska. Rozwój sieci kanalizacyjnej stałby się szansą na poprawę klimatu, komfortu życia mieszkańców oraz zwiększenia potencjału inwestycyjnego całej Gminy.

Infrastruktura ciepłna i gazowa

Na terenie Gminy Radzanów nie funkcjonuje sieć gazu ziemnego, co potwierdzają dane z dostępnych rejestrów. Brak gazociągu wysokiego i średniego ciśnienia oznacza, że Gmina nie jest objęta systemem dystrybucyjnym operatora sieci gazowych, a lokalne zapotrzebowanie na gaz realizowane jest wyłącznie w oparciu o instalacje indywidualne, zlokalizowane w budynkach jednorodzinnych oraz obiektach usług publicznych.

Mieszkańcy oraz obiekty użyteczności publicznej korzystają głównie z gazów płynnych magazynowanych w przydomowych zbiornikach lub z butli gazowych. Obiekty, w których wykorzystywany jest gaz, obsługiwane są przez komercyjnych dostawców paliw płynnych na podstawie indywidualnych umów. Tego typu rozwiązania są powszechne zwłaszcza w budynkach wyposażonych w kotły gazowe, kuchnie gazowe oraz instalacje grzewcze oparte na LPG. W gospodarstwach domowych nadal powszechnie stosowane są piece na paliwa stałe, szczególnie:

- węgiel kamienny,
- drewno,
- mieszanki paliw stałych.

W ostatnich latach obserwuje się wzrost zainteresowania kotłami na biomasę, a także ogrzewaniem opartym na gazie płynnym oraz instalacjami elektrycznymi (pompy ciepła, ogrzewanie oporowe), jednak ich udział jest wciąż mniejszy niż w źródłach tradycyjnych.

Na terenie Gminy funkcjonują kotłownie lokalne obsługujące głównie:

- szkoły,
- budynki administracyjne,
- świetlice wiejskie.

W kontekście transformacji energetycznej Gmina stopniowo zwiększa udział niskoemisyjnych i bezemisyjnych źródeł ciepła, choć ich skala pozostaje nadal

ograniczona. Coraz częściej montowane są pompy ciepła, szczególnie w nowych budynkach oraz tam, gdzie mieszkańcy korzystają z instalacji fotowoltaicznych, co pozwala znacząco obniżyć koszty ogrzewania. Jednocześnie programy wsparcia, takie jak „Czyste Powietrze” czy dotacje wojewódzkie, przyczyniają się do stopniowej poprawy jakości powietrza i redukcji emisji pyłów oraz CO₂.

Infrastruktura elektroenergetyczna

Do zadań własnych Gminy w obszarze elektroenergetyki należy w szczególności zapewnienie warunków do rozwoju sieci, współpraca z operatorami systemu dystrybucyjnego, uwzględnianie infrastruktury przesyłowej w dokumentach planistycznych oraz podejmowanie działań wspierających rozwój energetyki rozproszonej. Gmina odpowiada również za oświetlenie uliczne oraz za utrzymanie i modernizację punktów świetlnych, co stanowi ważny element lokalnych usług komunalnych.

Warunki przestrzenne i klimatyczne Gminy Radzanów sprzyjają rozwojowi fotowoltaiki, zarówno w formie mikroinstalacji na budynkach mieszkalnych i gospodarczych, jak i potencjalnych instalacji gruntowych. W ostatnich latach zauważalny jest wyraźny wzrost liczby instalacji PV w gospodarstwach domowych oraz w obiektach użyteczności publicznej, co przyczynia się do zwiększenia udziału energii odnawialnej i ograniczenia kosztów eksploatacyjnych. Potencjał dla rozwoju elektrowni wiatrowych jest ograniczony – wynika to z uwarunkowań planistycznych, przepisów odległościowych oraz stosunkowo niewielkiej atrakcyjności wiatrowej regionu w porównaniu z obszarami północnej Polski.

Infrastruktura telekomunikacyjna

Gmina Radzanów dysponuje stosunkowo dobrze rozwiniętą infrastrukturą telekomunikacyjną w centralnych i bardziej zurbanizowanych częściach, gdzie dominuje nowoczesna sieć światłowodowa. Według najnowszego raportu „Polska w zasięgu” – III kwartał 2025, na terenie Gminy znajduje się 1 439 punktów adresowych, z czego 1 289 objętych jest zasięgiem stacjonarnego Internetu szerokopasmowego.

Wyzwanie stanowi jednak pełne pokrycie obszarów wiejskich, w których występują białe plamy i braki w dostępie – 150 adresów (10,42%) nadal pozostaje bez jakiegokolwiek zasięgu, a na terenie Gminy zidentyfikowano 156 białych plam NGA, wymagających

interwencji inwestycyjnej. Realizacja projektów publicznych jest kluczowa dla osiągnięcia pełnej dostępności i wyrównania szans cyfrowych mieszkańców.

Ponad 78% punktów adresowych objętych jest zasięgiem do 1000 Mb/s, a kolejne 18% dysponuje dostępem do łączy o przepustowości 100 Mb/s. Niższe prędkości (poniżej 70 Mb/s) są marginalne i dotyczą pojedynczych adresów. Zasięgi sieci tworzą przede wszystkim technologie światłowodowe – 90,3%. Dane te potwierdzają rosnącą modernizację infrastruktury, ale też wskazują, że obszary bez zasięgu nadal nie są objęte planami komercyjnymi operatorów.

Na obszarze Gminy działają operatorzy telekomunikacyjni, w tym ogólnopolskie podmioty. Najszerszy zakres usług (detal, hurt i hurt-detale) oferuje Orange, natomiast operatorzy tj. Netia S.A., Vectra S.A., T-Mobile, oraz operatorzy regionalni Multifox i RFC Internet świadczą głównie usługi detaliczne.

W ramach środków publicznych realizowany jest projekt finansowany z KPO (Krajowego Planu Odbudowy), obejmujący 103 punkty adresowe. Beneficjentem projektu jest FCA S.A., a inwestycje koncentrują się przede wszystkim na poprawie dostępności Internetu na obszarach deficytowych. Jest to kluczowa inicjatywa, biorąc pod uwagę rosnące potrzeby cyfrowe — od stycznia 2023 r. do września 2025 r. mieszkańcy zgłosili 34 zapotrzebowania na internet oraz 2 weryfikacje danych w systemie internet.gov.pl.

Transport i komunikacja

Infrastruktura drogowa

System komunikacyjny Gminy Radzanów cechuje się dobrym stopniem rozwinięcia oraz zróżnicowaniem pod względem kategorii dróg. Przez zachodnią część Gminy przebiega droga krajowa nr 48 relacji Tomaszów Mazowiecki – Kock, stanowiąca ważny ciąg komunikacyjny o znaczeniu ponadregionalnym. Dodatkowo na niewielkim odcinku wzdłuż granicy zachodniej przebiega droga wojewódzka nr 729 (Przystałowice Duże – Wyśmierzyce – Białobrzegi – Głowaczów). Sieć dróg uzupełniają drogi powiatowe o łącznej długości 52,87 km, z czego 51,8 km to drogi utwardzone oraz drogi gminne o łącznej długości 58,62 km, w tym 30,82 km utwardzonych. Łączna długość dróg krajowych przebiegających przez teren Gminy wynosi 7,80 km.

Diagnoza Gminy Radzanów

W 2024 roku zrealizowano szereg inwestycji obejmujących przebudowę i modernizację dróg gminnych, w tym w miejscowościach Branica, Zacharzów, Kadłubska Wola, Bukówno, Błeszno, Czarnocin i Podgórze, co znacząco poprawiło stan nawierzchni.

Tabela przedstawia szczegółowy wykaz dróg gminnych na terenie Gminy Radzanów.

Tabela 46 Wykaz dróg gminnych w Gminie Radzanów

L.p.	numer drogi gminnej	przebieg drogi/ulica
1	110301W	Grotki – (Grabina)
2	110302W	Ocieść – gr. Gminy Radzanów – (Długie)
3	110303W	Czarnocin – gr. Gminy Radzanów – (Wrzeszczów)
4	110304W	Ocieść – Łukaszów
5	110305W	Ratoszyn – Bukówno
6	110306W	Młodynie Dolne – Młodynie Górne
7	110307W	Kadłubska Wola – gr. Gminy Radzanów – (Pierzchnia)
8	110308W	Smardzew – Błeszno
9	110309W	Błeszno – Branica
10	110310W	Branica – Gr. Gminy Radzanów (Pierzchnia)
11	110311W	(Kožuchów) – gr. Gminy Radzanów – Branica
12	110312W	(Jasionna) – gr. Gminy Radzanów – Błeszno
13	110313W	(Brodek) – gr. Gminy Radzanów – Zacharzów
14	110314W	Kadłubska W. – gr. Gminy Radzanów – (Sewerynow)
15	110315W	Rogolin – gr. Gminy Radzanów – (Stary Kadłub)
16	110316W	Kadłubska W. – gr. Gminy Radzanów – (Stary Osów)
17	110317W	Rogolin – gr. Gminy Radzanów – (Pierzchnia)

Diagnoza Gminy Radzanów

l.p.	numer drogi gminnej	przebieg drogi/ulica
18	110318W	Rogolin – gr. Gminy Radzanów – (Wólka Pierzchnieńska)
19	110319W	Błeszno – gr. Gminy Radzanów – (Brodek)
20	110320W	Podgórze – Zacharzów
21	110321W	(Romanów) – gr. Gminy Radzanów – Podgórze – Podlesie
22	110322W	(Olszowa) – gr. Gminy Radzanów – Podgórze
23	110323W	Radzanów – Bukówno
24	110324W	Młodynie D. – gr. Gminy Radzanów – (Wrzeszczów)
25	110325W	(Olszowa) – gr. Gminy Radzanów – Żydy – Grabina
26	110326W	Błeszno – gr. Gminy Radzanów – (Wyśmierzyce)
27	110327W	Radzanów – Gotosze – Podgórze
28	110328W	Ratoszyn – Grotki
29	110329W	Bukówno – Śliwiny
30	110330W	Czarnocin – gr. Gminy Radzanów – (Wola Wrzeszczowska)
31	110331W	Czarnocin – gr. Gminy Radzanów – (Grabowska Wola)
32	110332W	Ocieść – gr. Gminy Radzanów – (Grabowska Wola)
33	110333W	Kadłubska Wola – gr. Gminy Radzanów – (Kaszewska Wola)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych własnych Gminy (dostęp: 13.11.2025)

Kolejna tabela zawiera wykaz dróg powiatowych przebiegających przez jej obszar.

Tabela 47 Wykaz dróg powiatowych w Gminie Radzanów

l.p.	numer drogi gminnej	przebieg drogi/ulica
1	Nr 34 1999	Podlesie – Radzanów
2	Nr 34 200	Wojciechów – Młodynie Dolne
3	Nr 34 201	Bukówno – Czarnocin – Ocieść – Grotki
4	Nr 34 202 – 34 203	Bukówno
5	Nr 34 203	Przytyk – Radzanów – Kożuchów
6	Nr 34 204	Białobrzegi – Jasionna – Branica – Radzanów
7	Nr 34 205	Zacharzów – Smardzew
8	Nr 34 206	Smardzew – Pierzchnia – Siekluki
9	Nr 34 207	Radzanów – Rogolin – Kadłubska Wola
10	Nr 34 208	Młodynie Górne – Kadłub – Stara Błotnica
11	Nr 34 209	Branica – Sucha – Białobrzegi

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych własnych Gminy (dostęp: 13.11.2025)

Sieć dróg obejmuje połączenia pomiędzy wszystkimi sołectwami, zapewniając dostępność komunikacyjną całego obszaru. Gmina Radzanów dysponuje dobrze rozwiniętą i systematycznie modernizowaną infrastrukturą drogową. Mimo dominacji dróg gminnych o zróżnicowanej nawierzchni, inwestycje realizowane w ostatnich latach pozwalają stopniowo poprawiać jakość połączeń lokalnych oraz integrację transportową z układem dróg powiatowych, wojewódzkich i krajowych.

Dostępność komunikacyjna

Dostępność komunikacyjna Gminy Radzanów kształtuje się na poziomie typowym dla gmin wiejskich regionu, zapewniając podstawowe połączenia drogowe i autobusowe, lecz przy ograniczonych możliwościach transportu zbiorowego i braku alternatywnych form mobilności, takich jak sieć ścieżek rowerowych. Położenie Gminy sprzyja jednak

dogodnym powiązaniom z większymi ośrodkami miejskimi, co zwiększa jej potencjał gospodarczy i mobilność mieszkańców.

Gmina Radzanów znajduje się w dogodnej odległości od najważniejszych ośrodków miejskich regionu — około 14 km od Białobrzegów, 30 km od Radomia, 88 km od Warszawy oraz 122 km od Łodzi. Bliskość trasy ekspresowej S7 (dostępnej przez Białobrzegi) oraz przebieg drogi krajowej nr 48 zapewniają mieszkańcom sprawne połączenia z siecią transportową o znaczeniu ponadregionalnym. Dodatkowym elementem układu drogowego jest droga wojewódzka nr 729, biegnąca wzdłuż zachodniej granicy Gminy i stanowiąca ważne uzupełnienie połączeń w kierunku Wyśmierzyc, Białobrzegów i Głowaczowa.

Gmina nie posiada rozbudowanego systemu parkingów ani parkometrów, co jest typowe dla jednostek o charakterze wiejskim. Miejsca parkingowe zlokalizowane są głównie przy obiektach użyteczności publicznej — szkołach, świetlicach, urzędzie Gminy, ośrodku zdrowia oraz przy kościołach. Ze względu na niewielkie natężenie ruchu nie występują tu problemy z dostępnością miejsc parkingowych.

Ruch rowerowy odbywa się głównie po drogach gminnych i powiatowych, często o niewielkim natężeniu ruchu pojazdów, co pozwala mieszkańcom korzystać z roweru jako środka transportu lokalnego. Niemniej jednak brak infrastruktury dedykowanej ogranicza bezpieczeństwo rowerzystów i nie sprzyja rozwojowi turystyki rowerowej.

Komunikacja publiczna

Na terenie Gminy nie funkcjonują linie kolejowe ani stacje, dlatego podstawowym środkiem transportu publicznego pozostają połączenia autobusowe. Charakterystyczne są połączenia o ograniczonej częstotliwości, realizowane głównie w dni robocze, z naciskiem na dowóz dzieci i młodzieży szkolnej oraz przejazdy do Białobrzegów i Radomia.

W tabeli zawarto szczegółowy wykaz przystanków komunikacyjnych w Gminie Radzanów z podziałem na miejscowości.

Tabela 48 Wykaz przystanków komunikacyjnych w Gminie Radzanów

	Nazwa miejscowości	Liczba przystanków
1	Błeszno	2
2	Branica	3
3	Bukówno	3
4	Czarnocin	2
5	Grotki	1
6	Kadłubska Wola	2
7	Kępina	1
8	Kozłów	1
9	Łukaszów	1
10	Młodynie Dolne	4
11	Młodynie Górne	1
12	Ocieść	1
13	Podlesie	2
14	Radzanów	2
15	Ratoszyn	2
16	Smardzew	3
17	Zacharzów	2
18	Żydy	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych własnych Gminy (dostęp: 13.11.2025)

Dane wskazują, że łącznie na terenie Gminy Radzanów znajduje się 39 przystanków autobusowych, rozmieszczonych w 18 miejscowościach — najczęściej w Młodyniach Dolnych (4), Branicy (3), Bukównie (3) i Smardzewie (3).

Wydatki na transport i łączność

Nakłady finansowe w obszarze transportu i łączności odzwierciedlają skalę inwestycji drogowych, modernizacji sieci komunikacyjnej oraz działań związanych z utrzymaniem infrastruktury technicznej.

Analiza wydatków w latach 2020–2024 pozwala ocenić, w jakim stopniu Gmina zwiększa swoje zaangażowanie w rozwój transportu

Tabela 49 Struktura i dynamika wydatków na transport i łączność w Gminie Radzanów w latach 2020–2024

	2020	2021	2022	2023	2024
wydatki ogółem	20 853 173,56	22 562 706,59	33 337 259,08	36 590 289,44	35 509 784,82
transport i łączność	410 461,76	527 656,42	1 892 806,30	4 413 087,11	4 624 583,12
udział (%)	1,97%	2,34%	5,68%	12,06%	13,02%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (dostęp: 13.11.2025 r.)

Dane przedstawione w tabeli wskazują na wyraźną i dynamiczną tendencję wzrostową nakładów na transport i łączność. W 2020 roku wydatki w tym obszarze wynosiły 410,5 tys. zł, natomiast w roku 2024 osiągnęły już ponad 4,62 mln zł. Szczególnie duży przyrost odnotowano w latach 2022–2023, co wiąże się z realizacją intensywnych inwestycji drogowych, m.in. przebudowy wielu odcinków dróg gminnych. Udział wydatków na transport w budżecie wzrósł z 1,97% w 2020 roku do 13,02% w 2024 roku, co dowodzi stwierdzeniu, że sektor ten stał się jednym z priorytetów inwestycyjnych.

Struktura i dynamika wydatków wskazują, że Gmina Radzanów w ostatnich latach znacząco zwiększyła skalę działań w zakresie rozwoju infrastruktury transportowej. Rosnący udział tego działu w budżecie świadczy o konsekwentnym ukierunkowaniu na poprawę dostępności komunikacyjnej oraz modernizację sieci drogowej.

Wymiar klimatyczno-środowiskowy

Klimat

Gmina Radzanów leży w dzielnicy mazowieckiej według regionalizacji rolniczo-klimatycznej, gdzie występuje umiarkowany i przejściowy klimat sprzyjający rolnictwu. Średnia roczna temperatura wynosi około 8–9°C, z łagodnymi zimami i ciepłym latem. Okres wegetacyjny trwa około 200–210 dni, co pozwala na efektywną uprawę zbóż, ziemniaków i roślin pastewnych. Roczne opady na poziomie 550–600 mm koncentrują się głównie latem, przy jednoczesnym występowaniu susz i coraz większej zmienności sezonowej. Uwarunkowania klimatyczne są korzystne dla produkcji rolnej, szczególnie na glebach kompleksów pszennych i żytnich dominujących w Gminie. Rozległe tereny otwarte sprzyjają przewietrzaniu obszaru, ale też szybszemu przesuszaniu gleb. Występujące lokalnie zjawiska ekstremalne, takie jak silne wiatry czy intensywne opady, wpływają na stabilność produkcji rolniczej i infrastrukturę. Klimat wspiera również utrzymanie walorów przyrodniczych, w tym łąk i dolin rzecznych pełniących funkcję naturalnej retencji. Mimo dobrych warunków klimatycznych rolnictwo coraz częściej wymaga dostosowywania się do dynamicznych zmian pogodowych.

Formy ochrony przyrody

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody oraz dokumenty planistyczne stanowią podstawę prawną dla działań w zakresie ochrony środowiska na terenie jednostek terytorialnych. Formy ochrony przyrody na terenie Gminy Radzanów koncentrują się głównie na ochronie punktowych obiektów przyrodniczych, dolin rzecznych oraz elementów krajobrazu rolniczego, takich jak zadrzewienia i łąki podmokłe. Choć Gmina nie posiada rozległych, formalnie chronionych obszarów, jej walory przyrodnicze wynikają z mozaikowego charakteru środowiska, ekosystemów wodno-błotnych oraz tradycyjnej struktury krajobrazu. Ochrona tych elementów jest kluczowa dla zachowania lokalnej bioróżnorodności. W Gminie Radzanów są to:

- Pomniki przyrody
- Doliny cieków wodnych – Wiązownicy, Tymianki, Pierzchnianki i Starej Pilicy

Diagnoza Gminy Radzanów

- Zadrzewienia śródpolne i aleje przydrożne
- Obszary o wysokich walorach glebowo-przyrodniczych
- Potencjalne obszary ekologiczne o funkcjach retencyjnych

Na terenie Gminy zarejestrowane są 4 pomniki przyrody, obejmujące głównie okazałe drzewa liściaste, takie jak dęby, lipy czy klony, stanowiące cenne elementy krajobrazu kulturowego. Obiekty te pełnią funkcję zarówno przyrodniczą, jak i edukacyjną, podkreślając historyczne znaczenie drzew w strukturze osadniczej regionu.

Doliny rzeczne stanowią lokalne korytarze ekologiczne, sprzyjające migracji gatunków oraz utrzymaniu ciągłości siedlisk. Tereny te są szczególnie istotne z punktu widzenia retencji, bioróżnorodności oraz ochrony przed suszą. Występują tu siedliska roślin wilgociolubnych, łąki i zarośla łęgowe, a także miejsca bytowania ptaków i drobnych zwierząt.

Zadrzewienia śródpolne i aleje przydrożne stanowią ważny element tradycyjnego krajobrazu rolniczego oraz lokalnej bioróżnorodności. Ograniczają erozję wietrzną, poprawiają mikroklimat i zapewniają schronienie dla wielu gatunków owadów i ptaków. Dokumenty planistyczne Gminy podkreślają potrzebę ich zachowania oraz stopniowego uzupełniania.

Choć obszary o wysokich walorach glebowo-przyrodniczych nie są objęte formalną ochroną, obejmują one użytki rolne wysokiej klasy bonitacyjnej oraz grunty organiczne zlokalizowane przede wszystkim w rejonie cieków wodnych. Tereny te są szczególnie wrażliwe, dlatego wymagają gospodarowania z zachowaniem ostrożności, zwłaszcza w zakresie stosowania środków chemicznych i przekształceń krajobrazowych. Ich właściwe użytkowanie ma znaczenie zarówno dla utrzymania wysokiej jakości gleb, jak i ochrony lokalnych ekosystemów. W dolinach mniejszych cieków i rowów melioracyjnych występują obszary mogące pełnić rolę małej retencji, które wspierają adaptację do zmian klimatu. Choć również nie są formalną formą ochrony, ich wartość przyrodnicza jest przytaczana jako element wymagający zachowania.

Zasoby wodne

Gmina Radzanów położona jest w obrębie dorzecza Wisły i charakteryzuje się rozbudowaną, choć niewielką pod względem przepływów, siecią hydrograficzną. Jej obszar przecinają liczne ciek i rowy melioracyjne, pełniące ważne funkcje retencyjne i odwadniające, a najważniejszymi ciekami są: Wiązownica, Tymianka, Pierzchnianka, Stara Pilica oraz mniejsze dopływy z terenów leśnych i rolniczych, w tym dopływ z Ulasek Grzmiąckich. Wszystkie tworzą lokalny układ hydrologiczny odprowadzający wody w kierunku północno-zachodnim i zachodnim, a ich wody są silnie związane z warunkami opadowymi i melioracją rolną.

Zasoby wodne pełnią w Gminie istotną funkcję przyrodniczą, zapewniając siedliska dla fauny i flory terenów podmokłych, a także kształtując lokalny mikroklimat. Mają również znaczenie rekreacyjne – szczególnie w dolinach rzecznych, które sprzyjają spacerom i rozwojowi form turystyki przyrodniczej. W kontekście gospodarczym i rolniczym sieć hydrograficzna ma kluczowe znaczenie dla odwodnienia gruntów, utrzymania użytków rolnych oraz funkcjonowania gospodarstw nastawionych na produkcję roślinną i hodowlę. Wprowadzeniem do analiz stanu wód jest charakterystyka jednolitych części wód (JCW) – podstawowych jednostek wykorzystywanych w gospodarowaniu wodami w Polsce zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną.

Jednolite części wód

Jednolite Części Wód (JCW) stanowią podstawową jednostkę planistyczną oceny jakości i stanu wód powierzchniowych oraz podziemnych. Na terenie Gminy Radzanów zidentyfikowano pięć JCWP (wód powierzchniowych) oraz dwie JCWPd (wód podziemnych). Każda z nich została oceniona pod względem stanu ekologicznego i chemicznego, a także ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych określonych w planach gospodarowania wodami.

Wykaz Jednolitych Części Wód Powierzchniowych (JCWP):

- RW200010252499 – Wiązownica
- RW200010252589 – Tymianka
- RW200010254949 – Pierzchnianka

Diagnoza Gminy Radzanów

- RW200015254916 – Dopytyw z Ulasek Grzmiących
- RW2000152549349 – Stara Pilica

Wykaz Jednolitych Części Wód Podziemnych (JCWPd):

- GW200073
- GW200074

W tabelach przedstawiono dane określone na podstawie Kart Charakterystyk JCW znajdujących się w granicach Gminy Radzanów.

Tabela 50 Jednolite Części Wód Powierzchniowych na terenie Gminy Radzanów

kod JCWP	nazwa JCWP	stan/potencjał			status	osiągnięcie celów środowiskowych
		ekologiczny	chemiczny	wód		
RW200010252499	Wiązownica	umiarkowany	brak danych	zły	NAT ¹	zagrożona
RW200010252589	Tymianka	umiarkowany	brak danych	zły	NAT	zagrożona
RW200010254949	Pierzchnianka	umiarkowany	poniżej dobrego	zły	NAT	zagrożona
RW200015254916	Dopytyw z Ulasek Grzmiących	umiarkowany	poniżej dobrego	zły	NAT	zagrożona
RW2000152549349	Stara Pilica	umiarkowany	poniżej dobrego	zły	NAT	zagrożona

Źródło: www.apgw.gov.pl – Karty Charakterystyk JCWP (dostęp: 14.11.2025 r.)

Wszystkie jednolite części wód powierzchniowych zlokalizowane na terenie Gminy wykazują stan ekologiczny umiarkowany oraz zły status ogólny, wynikający z niespełnienia norm jakościowych. Stan chemiczny dla części wód jest nieokreślony bądź oceniony jako poniżej dobrego. Wszystkie JCWP uznane zostały za zagrożone

¹ NAT – naturalna część wód

nieosiągnięciem celów środowiskowych, co wynika m.in. z presji rolniczej, melioracji, niewielkich przepływów oraz znaczenia czynników hydromorfologicznych. Wiązownica, Tymianka i Pierzchnianka pełnią ważne funkcje odwadniające i retencyjne, ale są jednocześnie podatne na zanieczyszczenia obszarowe i spadki jakości wód w okresach niskich stanów.

Tabela 51 Jednolite Części Wód Podziemnych na terenie Gminy Radzanów

kod JCWPd	stan		status	ocena ryzyka nieosiągnięcia celu środowiskowego
	chemiczny	ilościowy		
GW200073	dobry	dobry	dobry(?)	niezagrożona
GW200074	dobry	dobry	dobry(?)	niezagrożona

Źródło: www.apgw.gov.pl – Karty Charakterystyk JCWPd (dostęp: 14.11.2025 r.)

W przeciwieństwie do wód powierzchniowych, stan jednolitych części wód podziemnych na terenie Gminy jest oceniany jako dobry, zarówno pod względem chemicznym, jak i ilościowym. JCWPd GW200073 i GW200074 pozostają niezagrożone, a ich zasoby są stabilne, co wynika z naturalnych warunków geologicznych i braku dużych punktowych źródeł presji. Wody podziemne stanowią istotne źródło zaopatrzenia mieszkańców i rolnictwa, zwłaszcza tam, gdzie nie funkcjonuje sieć wodociągowa.

Obszary zagrożenia powodziowego

Lokalne zagrożenie powodziowe wynika głównie z intensywnych opadów, roztopów oraz ograniczonej przepustowości małych cieków wodnych. Krótkotrwałe, lecz gwałtowne deszcze mogą powodować podtopienia użytków rolnych, szczególnie w dolinach rzek i w obniżeniach terenowych, gdzie woda zatrzymuje się na dłużej. Do zagrożeń należą również zjawiska związane z nadmiernym odpływem powierzchniowym po roztopach wczesnowiosennych oraz przepiętnia rowów melioracyjnych, które pełnią kluczową funkcję w systemie odwodnienia gruntów.

Zgodnie z danymi systemu ISOK (dostęp 21.11.2025) w Gminie Radzanów ryzyko powodzi jest bardzo niskie, szacowane raz na 500 lat (0,2%). Nie występują tu tereny o średnim lub wysokim prawdopodobieństwie powodzi.

Zagrożenie suszą

Susza to zjawisko wynikające z długotrwałego niedoboru opadów, prowadzące do obniżenia zasobów wodnych w glebie, ciekach i warstwach wodonośnych. Wyróżnia się suszę atmosferyczną (niedobór opadów), glebową (niedostatek wilgoci w glebie wpływający na uprawy), hydrologiczną (spadek poziomu wód powierzchniowych i podziemnych) oraz suszę rolniczą, która bezpośrednio oddziałuje na produkcję rolną. W gminach o dużym udziale gruntów rolnych, takich jak Radzanów, skutki suszy mogą istotnie wpływać na plonowanie, gospodarkę wodną i jakość ekosystemów.

Region Mazowsza według Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG) zaliczany jest do regionów o umiarkowanym poziomie zagrożenia suszą, co odzwierciedlają również warunki lokalne. Dane z Hydroportalu (dostęp: 21.11.2025) pozwalają dokładnie określić klasy zagrożenia dla poszczególnych typów suszy w Gminie Radzanów:

- susza atmosferyczna – cała Gmina znajduje się w klasie II zagrożenia (umiarkowanej), co oznacza podatność na niedobór opadów, szczególnie w okresie wiosenno–letnim,
- susza rolnicza – cały obszar Gminy jest zaklasyfikowany do klasy IV (zagrożenie ekstremalne); szczególnie narażone są tereny o glebach lekkich i niskiej pojemności wodnej,
- susza hydrologiczna – zagrożenie umiarkowane, klasa II, związane głównie z niskimi przepływaniami w małych ciekach po okresach długotrwałych braków opadów,
- susza hydrogeologiczna – zagrożenie słabe, klasa I.

Działania zapobiegawcze podejmowane przez Gminę koncentrują się na zwiększaniu retencji lokalnej, m.in. poprzez utrzymanie i odtwarzanie rowów melioracyjnych, ochranianie terenów podmokłych i obniżeń terenu oraz wspieranie małej retencji wodnej. Ważnym elementem jest również ochrona zadrzewień śródpolnych, które ograniczają przesuszanie gleb oraz poprawiają mikroklimat pól. Coraz większe znaczenie mają także praktyki rolnicze czy rozwój nawodnień w gospodarstwach.

Gospodarka odpadami

Na terenie Gminy funkcjonuje PSZOK, który umożliwia mieszkańcom bezpłatne przekazywanie odpadów selektywnie zebranych, takich jak odpady wielkogabarytowe, elektrośmieci, zużyte opony, odpady budowlane w ograniczonych ilościach oraz niebezpieczne (np. chemikalia). PSZOK odgrywa kluczową rolę w realizacji obowiązków wynikających z ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. 2024 poz. 399).

Odbiór i transport odpadów z nieruchomości zamieszkałych oraz PSZOK realizują zewnętrzne przedsiębiorstwa wyłaniane w drodze przetargu. Odpowiadają za odbiór odpadów zmieszanych, segregowanych i bioodpadów, a także za właściwe przekazanie ich do instalacji przetwarzania. Współpraca z wyspecjalizowanymi podmiotami pozwala na zachowanie ciągłości usług i spełnienie wymogów dotyczących poziomów odzysku i recyklingu.

Gmina wprowadza cykliczne harmonogramy odbioru odpadów. Określają one częstotliwość odbioru odpadów zmieszanych, segregowanych, bioodpadów oraz harmonogram zbiórek mobilnych odpadów gabarytowych i elektroodpadów. Regularność odbiorów ma kluczowe znaczenie dla utrzymania czystości i zapobiegania powstawaniu nielegalnych składowisk.

System gospodarki odpadami w Gminie finansowany jest z opłat ponoszonych przez mieszkańców. Środki te przeznacza się na odbiór, transport, zagospodarowanie odpadów, funkcjonowanie PSZOK, obsługę administracyjną oraz działania edukacyjne. W ostatnich latach koszty ulegają stopniowemu wzrostowi – mimo tego, Gmina osiągnęła w 2024 roku 47,4% poziomu recyklingu, przy wymaganym minimum 25,0%.

Analiza SWOT

Analiza SWOT stanowi narzędzie umożliwiające całościową ocenę sytuacji Gminy Radzanów poprzez identyfikację jej mocnych stron, słabości oraz szans i zagrożeń. Zestawienie tych czynników pozwala na lepsze zrozumienie potencjału rozwojowego Gminy oraz obszarów wymagających interwencji. Stanowi także podstawę do formułowania kierunków działań strategicznych i priorytetów polityki lokalnej.

W tabeli przedstawiono wyniki analizy SWOT odnoszącej się do warunków społecznych, gospodarczych, przestrzennych oraz klimatyczno-środowiskowych Gminy Radzanów.

Tabela 52 Analiza SWOT Gminy Radzanów

Analiza SWOT	
Wymiar społeczny	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • stabilna liczba urodzeń i dodatni przyrost naturalny, • wysoki odsetek mieszkańców w wieku produkcyjnym, • rozbudowana sieć placówek oświatowych. • funkcjonowanie biblioteki publicznej, • aktywność lokalnych środowisk sportowych, • aktywność jednostek OSP. 	<ul style="list-style-type: none"> • ujemne saldo migracji wewnętrznych, • wyniki z egzaminów ósmoklasisty, • niedostateczna oferta infrastruktury rekreacyjnej dla dorosłych i seniorów, • brak infrastruktury kulturalnej poza biblioteką, • brak żłobków i klubów dziecięcych, • brak instytucji opieki całodziennej dla seniorów mimo rosnącej grupy poprodukcyjnej.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • wzrost dostępności środków zewnętrznych na usługi społeczne i wsparcie seniorów, • rozwój programów wsparcia dla rodzin na poziomie krajowym, • możliwość tworzenia partnerstw międzygminnych w zakresie usług społecznych, • programy profilaktyczne finansowane ze środków zewnętrznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • depopulacja i starzenie się mieszkańców, • odpływ młodych osób do większych ośrodków miejskich, • ryzyko ograniczenia finansowania zewnętrznego dla sektora usług społecznych, kultury i sportu, • pogorszenie sytuacji ekonomicznej rodzin.

Wymiar gospodarczy	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> wzrost dochodów budżetowych, stabilna liczba podmiotów gospodarczych, wysoka aktywność rolnicza, rozwinięte rolnictwo z korzystnymi warunkami klimatycznymi. 	<ul style="list-style-type: none"> niskie wpływy z dochodów własnych i wysoka zależność od dotacji celowych, ograniczona lokalna baza zatrudnienia, mała liczba większych pracodawców, zależność od rynków pracy w większych ośrodkach miejskich.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> rozwój usług okołorolniczych, wsparcie lokalnej przedsiębiorczości, współpraca z innymi jednostkami terytorialnymi np. przy inwestycjach, powszechniejszy dostęp do pracy zdalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> wysoka zależność finansowa od dotacji, zmniejszenie subwencji, wzrost kosztów bieżących, uzależnienie od sektora rolniczego, rosnąca konkurencja ze strony importowanej żywności.
Wymiar przestrzenny	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> dobra dostępność komunikacyjna dzięki przebiegowi drogi krajowej, dobrze rozwinięta sieć dróg gminnych i powiatowych. funkcjonująca sieć wodociągowa, niewielka presja urbanizacyjna. 	<ul style="list-style-type: none"> bardzo niski poziom skanalizowania, ograniczona oferta mieszkaniowa, ograniczona sieć wodociągowa, brak sieci gazu ziemnego.
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> rozwój budownictwa jednorodzinnego, możliwość pozyskiwania środków, zewnętrznych na rozbudowę kanalizacji, modernizacja dróg gminnych i powiatowych dzięki programom rządowym, rozwój odnawialnych źródeł energii. 	<ul style="list-style-type: none"> wysokie koszty inwestycji koniecznych do modernizacji infrastruktury, starzejąca się infrastruktura techniczna, spadek atrakcyjności osiedleńczej.
Wymiar klimatyczno-środowiskowy	
Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> aktywność mieszkańców w korzystaniu z programów środowiskowych, duża powierzchnia terenów rolnych o niskim stopniu przekształcenia, wysoki poziom recyklingu. 	<ul style="list-style-type: none"> niewystarczająca retencja wód opadowych, ograniczona oferta i promocja turystyki przyrodniczej, emisja z indywidualnych źródeł ciepła.

Diagnoza Gminy Radzanów

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • rozwój OZE, • programy retencji wód i adaptacji do zmian klimatu, • poprawa jakości powietrza poprzez programy wymiany źródeł ciepła.	<ul style="list-style-type: none"> • narastająca częstotliwość susz rolniczych oraz okresowych podtopień, • zmiany klimatyczne, • zły stan wód powierzchniowych.

Źródło: opracowanie własne

Spis tabel

Tabela 1 Stan ludności według płci w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.....	6
Tabela 2 Stan ludności w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024	8
Tabela 3 Gęstość zaludnienia w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024	9
Tabela 4 Stan ludności w wieku przedprodukcyjnym w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024	11
Tabela 5 Stan ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa oraz kraju w latach 2020–2024	12
Tabela 6 Stan ludności w wieku poprodukcyjnym w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa oraz kraju w latach 2020–2024	13
Tabela 7 Przyrost naturalny w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024	15
Tabela 8 Przyrost naturalny na 1 000 ludności w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa oraz kraju w latach 2020–2024	16
Tabela 9 Saldo migracji wewnętrznych oraz zagranicznych w Gminie Radzanów w latach 2020–2024	18
Tabela 10 Zameldowania oraz wymeldowań w Gminie Radzanów w latach	18
Tabela 11 Wychowanie przedszkolne w Gminie Radzanów w latach 2020–2024	20
Tabela 12 Stan szkół podstawowych w Gminie Radzanów w latach 2020–2024	22
Tabela 13 Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024	23

Diagnoza Gminy Radzanów

Tabela 14 Wyniki egzaminów ósmoklasisty uczniów szkół podstawowych w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020-2024	24
Tabela 15 Wydatki ogółem oraz wydatki na oświatę i wychowanie w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.....	26
Tabela 16 Liczba dzieci do 3 roku życia w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.....	26
Tabela 17 Rodziny i dzieci korzystające z zasiłku w Gminie Radzanów w latach	27
Tabela 18 Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.....	30
Tabela 19 Wydatki na pomoc społeczną w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.....	31
Tabela 20 Porady lekarskie udzielane w Gminie Radzanów w latach 2020–2024	32
Tabela 21 Wydatki na ochronę zdrowia w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.....	33
Tabela 22 Zasoby biblioteczne Gminnych Biblioteki Publicznej w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.....	34
Tabela 23 Wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.....	37
Tabela 24 Interwencje OSP w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.....	39
Tabela 25 Udział mieszkańców Gminy Radzanów wyborach samorządowych na wójta/burmistrza/prezydenta miasta w roku 2018 oraz 2024	41
Tabela 26 Frekwencja wyborcza w Gminie Radzanów na tle wyników powiatu, województwa i kraju w 2024 roku	42
Tabela 27 Liczba podmiotów gospodarczych według klas wielkości w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.....	45
Tabela 28 Liczba podmiotów gospodarczych według sekcji PKD 2007 w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.....	47

Diagnoza Gminy Radzanów

Tabela 29 Osoby pracujące w Gminie Radzanów w latach 2023–2024	50
Tabela 30 Zarejestrowani bezrobotni w Gminie Radzanów w porównaniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024	50
Tabela 31 Zestawienie dochodów ogólnych Gminy Radzanów w latach 2020–2024	53
Tabela 32 Struktura wydatków według działów klasyfikacji budżetowej w Gminie Radzanów w latach 2020–2024	55
Tabela 33 Sytuacja finansowa Gminy Radzanów w latach 2020-2024	58
Tabela 34 Struktura stanu technicznego lokali wchodzących w skład zasobu mieszkalnego Gminy Radzanów	62
Tabela 35 Liczba budynków mieszkalnych w Gminie Radzanów w porównaniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024	63
Tabela 36 Liczba mieszkań w Gminie Radzanów w porównaniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024	64
Tabela 37 Powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w Gminie Radzanów w porównaniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024.....	65
Tabela 38 Wydatki na gospodarkę mieszkaniową w Gminie Radzanów w latach	66
Tabela 39 Ludność korzystająca z sieci wodociągowej – analiza porównawcza w latach 2020–2024.....	67
Tabela 40 Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w Gminie Radzanów w porównaniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024	67
Tabela 41 Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej w Gminie Radzanów w porównaniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024	68
Tabela 42 Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w Gminie Radzanów w porównaniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024	69

Diagnoza Gminy Radzanów

Tabela 43 Liczba przydomowych oczyszczalni ścieków oraz zbiorników bezodpływowych w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.....	70
Tabela 44 Liczba przyłączy kanalizacyjnych prowadzących do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania w Gminie Radzanów w latach 2020–2024	70
Tabela 45 Wykaz dróg gminnych w Gminie Radzanów	74
Tabela 46 Wykaz dróg powiatowych w Gminie Radzanów	76
Tabela 47 Wykaz przystanków komunikacyjnych w Gminie Radzanów	78
Tabela 48 Struktura i dynamika wydatków na transport i łączność w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.....	79
Tabela 49 Jednolite Części Wód Powierzchniowych na terenie Gminy Radzanów.....	83
Tabela 50 Jednolite Części Wód Podziemnych na terenie Gminy Radzanów	84
Tabela 51 Analiza SWOT Gminy Radzanów	87

Spis wykresów

Wykres 1 Współczynnik feminizacji w Gminie Radzanów w odniesieniu do powiatu, województwa i kraju w latach 2020–2024	7
Wykres 2 Liczba ludności w podziale na ekonomiczne grupy wieku w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.....	10
Wykres 3 Liczba podmiotów gospodarczych w Gminie Radzanów w latach 2020–2024	44
Wykres 4 Odsetek zarejestrowanych bezrobotnych w grupie wieku produkcyjnego według płci w Gminie Radzanów w latach 2020–2024.....	52
Wykres 5 Struktura dochodów Gminy Radzanów w latach 2020–2024	54

Spis map

Mapa 1 Położenie Gminy Radzanów w powiecie białobrzeskim	59
Mapa 2 Położenie Gminy Radzanów na mapie Polski.....	60
Mapa 3 Szczegółowy podział administracyjny Gminy Radzanów	60